

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Mərkəzi Nəbatat Bağında aparılan işlərlə tanış olublar

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva iyulun 12-də Bakıda Mərkəzi Nəbatat Bağının ərazisində aparılan abadlıq, yenidənqurma və tikinti işlərinin gedişi ilə tanış olublar.

AZƏRTAC xəbər verir ki, Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Eldar Əzizov dövlətimizin başçısına və birinci xanıma Mərkəzi Nəbatat Bağında həyata keçirilən yenidənqurma və tikinti işləri barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, yenidənqurma və bərpa işləri nəticəsində Mərkəzi Nəbatat Bağının ərazisi 39 hektardan 44,8 hektara çatdırılıb. Vaxtilə ərazidə yerləşən avtomobil təmiri boksları, bir neçə ictimai-iaşə obyektı və müxtəlif təyinatlı qanunsuz tikililər sökülüb. Hazırda bağın ərazisində yeni, müasir layihəyə əsasən geniş bərpa və yenidənqurma işləri müvəffəqiyyətlə davam edir. Layihəyə əsasən bağda müxtəlif növ yeni ağacların ekilməsi, müasir dizaynlu guşələrin yaradılması nəzərdə tutulur.

Qeyd edək ki, Mərkəzi Nəbatat Bağında aparılan yenidənqurma işləri Azərbaycan Prezidentinin müvafiq sərəncamlarına uyğun olaraq həyata keçirilir.

Azərbaycan florasında mövcud olan bitki növlərinin

və genofondunun qorunması məqsədilə 1934-cü ildə yaradılan bu bağ elmi-tədqiqat müəssisəsi kimi fəaliyyət göstərib. Nəbatat Bağında 2500-dən çox ağac, kol, ot bitkiləri və sair var. Bağda 130-a yaxın nadir bitki növü qorunur. Ötən il Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin müvafiq Qərarı ilə "Mərkəzi Nəbatat Bağı" publik hüquqi şəxs Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin tabeliyinə verilib.

Mərkəzi Nəbatat Bağında görülən işlərlə yaxından tanış olan Prezident İlham Əliyev müvafiq tapşırıq və tövsiyələrini verdi.

Xatırladaq ki, son illər Azərbaycanın bütün regionlarında, o cümlədən Bakı şəhərində abadlıq və yenidənqurma işləri geniş vüsət alıb. Əhalinin rahatlığının və istirahətinin yüksək səviyyədə təşkili məqsədilə yeni parklar və çoxsaylı yaşıllıq zolaqları salınır, mövcud park və xiyabanlar isə əsaslı şəkildə yenidən qurulur. Həyata keçirilən bu layihələr Bakının və regionların simasını dəyişməklə yanaşı, ölkəmizdə ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılmasında da mühüm rol oynayır. Aparılan yaşıllaşdırma işlərinə və ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılması üçün dövlət səviyyəsində həyata keçirilən layihələrə Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fondu da böyük dəstək verir.

Yeniləşən Akademiyada islahatlar uğurla davam etdirilir

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyətinin növbəti iclası keçirilib.

Tədbirdə AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli, Rəyasət Heyətinin üzvləri, Rəyasət Heyəti aparatının şöbə müdirləri, elmi müəssisə və təşkilatların baş direktorları və aidiyyəti şəxslər iştirak ediblər. Həmçinin AMEA-nın Naxçıvan və Gəncə bölmələrinin sədrləri, eləcə də ilk dəfə olaraq Lənkeran və Şəki Regional Elmi Mərkəzlərinin kollektivləri "Zoom" platforması vasitəsilə iclasa qoşulublar.

İclası giriş sözü ilə akademik İsa Həbibbəyli açaraq tədbirin gündəliyi barədə məlumat verib.

Sonra Əməkdar elm xadimi, filologiya elmləri doktoru, professor Qəzənfər Paşayev "Azərbaycanda İraq-Türkman araşdırmaları: yekunlar və vəzifələr" mövzusunda məruzə ilə çıxış edib. Qeyd edib ki, qədim tarixə və zəngin mədəniyyətə malik oğuzları orta əsr müəllifləri türkman adlandırmışlar. Onun sözlərinə görə, "Türkman" etnoniminin etimologiyası ilə məşğul olan alimlərin bir qismi İslamı qəbul edən "türki-man"dan əmələ gəldiklərini, başqa bir qism tədqiqatçıları türkman etnoniminin "türk" və "man" və ya "türkmən" kəlmələrindən yarandığını və "türk adamı" mənasında işləndiyini qeyd etmişlər: "İraqda yaşayan soydaşlarımız həm özlərini, həm də bizi "türkman" adlandırırlar. Günümüzdə Güney və Quzey Azərbaycanda "Türkman" və "Türkman eli" məfhumları işlənmədiyi halda, İraqda yaşayan soydaşlarımız "Türkman" kimliyini saxlayır, yaşadıkları əraziləri isə "Türkman eli" kimi təqdim edirlər. Azərbaycan dili və Kerkük ləhcəsi ilə tanış olan bütün tədqiqatçılar da kerküklülərin azərbaycanca danışdığını qeyd edirlər".

Professor Qəzənfər Paşayev Azərbaycan və İraq-Türkmanları arasında ədəbi-mədəni əlaqələrin qurulması sahəsində bir sıra addımların atıldığını, qədim tarixi keçmişə malik Azərbaycan-İraq ədəbi-mədəni əlaqələrinin inkişafında Azərbaycan radiusunun ərəb verilişləri şöbəsinə işə dəvət olunan kerküklü Sinan Səidin xüsusi xidmətləri olduğunu söyləyib. Həmçinin Azərbaycan-İraq ədəbi-mədəni mülhiti ilə bağlı özünün müəllifi olduğu 20 kitab və onlarla məqalənin işıq üzü gördüyünü vurğulayıb. Bundan əlavə, AMEA-nın humanitar və ictimai elmlər sahəsində fəaliyyət göstərən bir sıra alimlərin Azərbaycan-İraq ədəbi-mədəni əlaqələrinə öz elmi əsərləri ilə mühüm töhfə verdiklərini deyib. İraq türkmanları ilə bağlı ilk dəfə bu səviyyədə müzakirələrin aparılmasını yüksək qiymətləndirən və minnətdarlığını bildiren professor Qəzənfər Paşayev bu istiqamətdə bir sıra təkliflərini səsləndirib.

Sonra iclasda mövzu ilə əlaqədar müzakirələr aparılıb.

Müzakirələrdə akademiklər Rasim Əliquliyev, Gövhər Baxşəliyeva, İradə Hüseynova, filologiya elmləri doktoru Əfzələddin Əsgər və başqaları çıxış edərək fikirlərini səsləndiriblər.

Akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, professor Qəzənfər Paşayev uzun illərdir İraqda yaşayan türkmanlarla bağlı ciddi tədqiqatlar aparır, İraq türkmanlarının folklorunu, ədəbiyyatını, dialektologiyasını öyrənir və o, ölkəmizdə kerkükşünaslıq üzrə ən önəmli araşdırmaçılarından biridir.

Son illərdə Prezident İlham Əliyevin tapşırığı və səyləri nəticəsində Azərbaycanın türk dövlətləri ilə əlaqələrinin genişləndiyini, Azərbaycan və Türkiyənin səyləri ilə Türk Dövlətləri Təşkilatının yarandığını deyən akademik İsa Həbibbəyli vurğulayıb ki, ölkəmizin qarşılıqlı əməkdaşlığının hədəfləndiyi türk xalqlarından biri də İraq türkmanlarıdır.

Akademik İsa Həbibbəyli qeyd edib ki, İraqda yaşayan türkmanlarla elmi əlaqələrin qurul-

ması Akademiyanın yaxın perspektivdə qarşısında duran hədəflərdəndir və AMEA bu istiqamətdə üzünə düşən vəzifələri məsuliyyətlə və layiqincə yerinə yetirəcəkdir.

Daha sonra iclasda İraq-Türkman ədəbi-mədəni mühitinin, tarixinin, dilinin, etnoqrafiyasının və folklorunun daha geniş şəkildə öyrənilməsi və sistemləşdirilməsi məqsədilə AMEA Rəyasət Heyətinin qərarı ilə yeni yaradılan İraq-Türkman Araşdırmaları üzrə Əlaqələndirmə Şurasının tərkibi təsdiqlənib. Şuranın sədrliyinə akademik Teymur Kərimli, sədr müavinliyinə professor Qəzənfər Paşayev, üzvlüyünə isə tanınmış türkoloq alimlər təsdiq olunublar.

Professor Qəzənfər Paşayevin məruzəsində irəli sürülən təkliflərin İraq-Türkman Araşdırmaları üzrə Əlaqələndirmə Şurasının iş planında nəzərə alınmasına qərar verilib. Eyni zamanda, İraq-Türkman qədrinin doktorantura təhsili alması üçün münasib şərait yaradılacağı nəzərə çatdırılıb.

İclasda müzakirəyə çıxarılan növbəti məsələ Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi ilə əlaqədar AMEA-nın nəşrləri haqqında olub.

Akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, "Heydər Əliyev İli" çərçivəsində Ulu Öndərin həyat və fəaliyyətinin, zəngin siyasi irsinin öyrənilməsi və təbliği məqsədilə AMEA Rəyasət Heyətinin təşkilatçılığı ilə bir sıra əsərlər nəşr olunub. Əsasən AMEA-nın Humanitar və İctimai Elmlər bölmələrində, eləcə də Akademiyanın tabeliyində olan və əhatə etdiyi digər müəssisələrdə 30 kitabın çapdan çıxacağını, bir neçə əsərin çap ərəfəsində olduğunu, ilin sonunadək daha bir sıra kitabların nəşr olunacağını deyib. "Heydər Əliyev İli"ndə çap olunan kitabların fundamental elmi tədqiqatlardan ibarət olduğu diqqətə çatdırılıb.

Sonra AMEA Rəyasət Heyəti aparatının elmi katibi, filologiya elmləri doktoru Sərxan Xavəri "Heydər Əliyev İli" çərçivəsində çap olunan kitabların siyahısını təqdim edib.

İclasda AMEA rəhbəri tərəfindən Rəyasət Heyətinin üzvlərinə, elmi bölmələrə, elmi müəssisə və təşkilatlara nəşri nəzərdə tutulan materialların vaxtında hazırlanması və çapı istiqamətində lazımı tədbirlərin həyata keçirilməsi istiqamətində işlərin davam etdirilməsi tapşırılıb.

Daha sonra 2023-cü ilin sentyabr ayında AMEA-nın Ümumi yığıncağının keçirilməsi haqqında məsələ müzakirə edilib. AMEA-nın ali idarəetmə orqanı olan Ümumi yığıncağının iclasında Akademiyada hazırda aparılan və gələcəkdə nəzərdə tutulan islahatların müzakirə ediləcəyi nəzərdə tutulub.

Daha sonra AMEA-nın dünyada ən mötəbər elm təşkilatı olan Beynəlxalq Elmi Şuraya tam hüquqlu üzv qəbul edilməsi haqqında məsələyə baxılıb.

Akademik İsa Həbibbəyli qeyd edib ki, dünyanın inkişaf etmiş ölkələrinin elmi mərkəzləri və ali təhsil müəssisələri, o cümlədən nüfuzlu beynəlxalq elmi təşkilatları ilə qarşılıqlı əməkdaşlıq əlaqələrinin gücləndirilməsi, Azərbaycan elminin nailiyyətlərini beynəlxalq miqyasda təbliği hazırda Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasındakı islahatların mühüm istiqamətlərdən birini təşkil edir. Diqqətə çatdırıb ki, ötən ilin sonlarından aparılan məqsədyönlü fəaliyyət sayəsində artıq AMEA Asiya Elmlər Akademiyaları və Cəmiyyətləri Assosiasiyasına (AASSA), Avrasiya Universitetlər Birliyinə (EURAS) üzvlüyə qəbul edilib.

AMEA rəhbəri bu tədbirlərin davamı olaraq, bu günlərdə Akademiyanın nüfuzlu Beynəlxalq Elmi Şuraya (ISC) tam hüquqlu üzv qəbul olduğunu vurğulayıb.

Akademik İsa Həbibbəyli qeyd edib ki, Beynəlxalq Elmi Şura (ISC) təbiət və sosial elmlərə

aid birlik və assosiasiyalar, akademiyalar və tədqiqat şuraları kimi milli və regional elmi şuralarda daxil olmaqla, 250-dən çox elmi təşkilatı öz tərkibində birləşdirən dünyada tanınan nüfuzlu bir qurumdur.

Şuranın prezidenti Peter Gulicmanın 4 iyul 2023-cü il tarixində AMEA-nın rəhbərliyinə məktubla müraciət edərək Akademiyanın ISC-nin tam hüquqlu üzvlüyünə qəbul edilməsi barədə məlumat verdiyini deyən akademik İsa Həbibbəyli diqqətə çatdırıb ki, qurumun Əsasnaməsinə uyğun olaraq AMEA qarşısından gələn bütün səsvermə prosedurlarında tam hüquqlu iştirak etmək statusuna malikdir. Məktubda Beynəlxalq Elmi Şuranın işində və fəaliyyətində iştiraka görə İdarə Heyəti adından Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasına səmimi təşəkkür edilmiş, əməkdaşlıq əlaqələrinin bundan sonra daha da genişlənməsinə inam ifadə edilmişdir.

Akademik İsa Həbibbəyli həmçinin AMEA-nın Beynəlxalq Dünya Elmlər Akademiyasına üzvlüyü ilə bağlı məsələnin də yekunlaşmaq üzrə olduğunu söyləyib. Qeyd edib ki, AMEA sözügedən təşkilatlara üzv olmaqla ölkəmizin mənafeələrini beynəlxalq elmi müstəvidə qoruyur və dünya elm məkanında qərarların qəbulunda birbaşa iştirak etmiş olur. Daha sonra AMEA-nın Rəyasət Heyəti tərəfindən Akademiyanın elmi müəssisə və təşkilatlarına ISC ilə əməkdaşlıq çərçivəsində müvafiq elmi və elmi-təşkilati fəaliyyət istiqamətlərinə uyğun tədbirlərin həyata keçirilməsi tapşırılıb.

Akademik İsa Həbibbəyli, həmçinin iclasda Bolqarıstan Respublikasına səfəri barədə də məlumat verib. AMEA ilə Bolqarıstan Elmlər Akademiyası arasında elmi əməkdaşlıq müqaviləsinin imzalandığını, tərəflər arasında sünü intellekt, elektron xidmətlər, seysmologiya, antropologiya, etnologiya, arxeologiya, ədəbi-mədəni əlaqələr, satira və yumor və s. kimi istiqamətləri əhatə edən müştərək layihələrin həyata keçirilməsinin qərar alındığını söyləyib.

Səfər zamanı, o cümlədən Müqəddəs Kliment Oxridski adına Sofiya Universitetinin Azərbaycan Dili və Mədəniyyəti Mərkəzində, Bolqarıstan Elmlər Akademiyasının Milli Arxeologiya İnstitutunun Arxeologiya Muzeyində, Etnologiya və Folklor İnstitutunda, Tətbiqi Morfologiya, Patologiya və Antropologiya İnstitutunun nəzdində fəaliyyət göstərən Milli Antropologiya Muzeyində, eləcə də Ədəbiyyat İnstitutunda keçirilən görüşlər zamanı müzakirə olunan məsələləri diqqətə çatdırıb. Akademiya əməkdaşlarının müvafiq sahələr üzrə Bolqarıstan Elmlər Akademiyasının aidiyyəti institutlarının təcrübəsinə öyrənmək üçün bu ölkəyə ezam olunacağını bildirib.

Rəyasət Heyəti tərəfindən akademik İsa Həbibbəylinin Bolqarıstan Elmlər Akademiyasına səfəri çərçivəsində imzalanacaq əməkdaşlıq müqaviləsi və keçirilən görüşlər yüksək dəyərləndirilib, aidiyyəti institutlara müvafiq tapşırıqlar verilib.

Bundan əlavə, iclasda Azərbaycanı Tədqiqat və Təbət Cəmiyyətinin yaradılmasının 100 illik yubileyi ilə əlaqədar AMEA-nın Tədbirlər planı təsdiqlənib. Bu məqsədlə AMEA-da respublika səviyyəsində ölkəmizin digər elmi qurumları və ali məktəblərinin əməkdaşlarını iştirakı ilə elmi konfransın keçirilməsi və elmi tədqiqat müəssisələrində müvafiq tədbirlərin icra edilməsi nəzərə çatdırılıb.

Rəyasət Heyətinin iclasında bu ilin sentyabr ayında Nobel mükafatına həsr olunmuş "Nobel mükafatına aparıcı yolların dərsləri: mif, ziddiyyətlər, uğurlar və perspektivlər" mövzusunda elmi konfransın keçirilməsi qərar alınıb. Diqqətə çatdırılıb ki, bu konfransı keçirməkdə əsas məqsəd

ölkəmizdə elmi tədqiqatları Nobel mükafatının yüksək reytinglərinə doğru istiqamətləndirməkdən, Azərbaycan alimlərinin beynəlxalq layihə, grant və mükafatlarla ehtim müسابiqələrdə daha fəal iştirakını təşviq etməkdən ibarətdir.

Həmçinin AMEA-nın elmi müəssisə və təşkilatlarının yeniləşdirilmiş strukturunun və əməkdaşlarının say həddinin təsdiq edilməsi haqqında qərar qəbul edilib.

Sonra mövcud daxili imkanlar hesabına, əlavə maliyyə vəsaiti tələb olunmadan, müasir çağırışlara uyğun olaraq AMEA-nın bir sıra elmi müəssisələrində struktur dəyişiklikləri aparıldığı barədə məlumat verilib. AMEA-nın Şəki Regional Elmi Mərkəzinin strukturunda mövcud şöbələrin bazasında Tarix, Arxeologiya və Epiqrafika, habelə Ədəbi-mədəni mülhət, folklor və etnoqrafiya şöbələrinin yaradılması məqsəduyğun hesab edilib. Eyni zamanda, AMEA-nın A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutunda Ümumi tarix şöbəsinin bazasında Dünya tarixi şöbəsinin yaradılması, AMEA-nın Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunun Çöl tədqiqatları sektorunun bazasında Çöl tədqiqatlarının monitorinqi və qiymətləndirilməsi şöbəsinin yaradılması qərara alınıb. AMEA-nın Folklor, Əlyazmalar, Tarix, Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya, Fəlsəfə və Sosiologiya, Dilçilik, eləcə də Memarlıq və İncəsənət institutlarında daxili imkanlar hesabına Elektron xidmətlər şöbəsinin yaradılması haqqında qərarlar qəbul olunub. O cümlədən Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda Elmi bibliografik informasiya təminatı və oxuculara xidmət şöbəsinin ləğv edilməsi və bu qurumun bazasında Elmi xidmət şöbəsinin yaradılması, eləcə də Əlyazmalar İnstitutunda və Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya institutlarında daxili imkanlar hesabına Kitabxananın yaradılması haqqında qərar verilib.

Eyni zamanda akademik Kamal Talıbzadənin 100 illik, akademik Arif Məlikovun 90 illik və akademik Teymur Kərimlinin 70 illik yubileyinin keçirilməsi, AMEA-nın akademik Ziya Bünyadov adına Şərqsünaslıq İnstitutunun şöbə müdiri Elnur Mustafayevin Türkiyəyə göndərilməsi və Tarix İnstitutunun elmlər doktoru hazırlığı üzrə 1-ci kurs dissertantı tarix üzrə fəlsəfə doktoru Bayram Quliyevin öz xahişi əsasında dissertantura təhsilinə xitam verilməsi qərara alınıb.

Həmçinin AMEA-nın elmi nəşrlərinə DOI identifikatorunun verilməsi haqqında məsələ də müzakirə olunub. Akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, bundan sonra AMEA-nın tabeliyində olan müəssisələrin və elmi bölmələrinin jurnallarına AMEA Rəyasət Heyətinin "Elektron Akademiyaya" şöbəsi tərəfindən mərkəzləşmiş qaydada DOI identifikatoru verəcək. Akademik diqqətə çatdırıb ki, bu istiqamətdə sözügedən şöbə tərəfindən "doi.science.gov.az" veb sahifəsi hazırlanıb və görülən işlər AMEA-da son aylarda həyata keçirilən mühüm elektron xidmətlərdən biridir.

İclasda qeyd olunan məsələlər ətrafında akademiklər - Arif Həsimov, Rasim Əliquliyev, İradə Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva, İsmayıl Hacıyev, Fuad Əliyev, fizika-riyaziyyat üzrə fəlsəfə doktoru Yusif Şükürlü, tarix elmləri doktoru Zəfəra Hacıyeva və başqaları çıxış edərək fikir və təkliflərini səsləndiriblər.

Sonda çıxış edən akademik İsa Həbibbəyli AMEA-nın tarixi ənənələri olduğunu, Azərbaycan elminin böyük məktəblər yaratdığını deyib və bu ənənələri qoruyub gücləndirməklə ölkə başçısının tələblərini və müasir dövrün çağırışlarını əsas götürərək yeniləşən Akademiya uğrunda islahatların bundan sonra da davam etdiriləcəyini söyləyib və iclasa yekun vurub.

Akademiya "Məzun günü"

İyulun 7-də AMEA Rəyasət Heyətinin binasında 2022/2023-cü tədris ilində AMEA-nın magistraturasını bitirən tələbələr "Məzun günü" keçirilib.

Tədbirdə AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli, AMEA Rəyasət Heyətinin üzvləri, Milli Məclisin Gənclər və idman komitəsinin sədr müavini Şahin İsmayilov, AMEA-nın tabeliyində olan və əhatə etdiyi bir sıra müəssisələrin baş və icraçı direktorları, elmi katibləri, Təhsil şöbələrinin müdirləri, gənc alim və mütəxəssisləri, məzunlar iştirak ediblər.

Tədbiri giriş sözü ilə açan AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli məzunları təbrik edib, onlara gələcək fəaliyyətlərində uğurlar arzulayıb. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında magistratura təhsilinin ölkə başçısının müvafiq Fərmanı ilə 2015-ci ildə yaradıldığını deyən akademik İsa Həbibbəyli bu gündəki Akademiyaya üçün ümumilikdə 749 plan yerinin ayrıldığını və bu plan yerlərinə 649 nəfərin qəbul olduğunu diqqətə çatdırıb. Qeyd edib ki, ötən illər ərzində Akademiyada gəncleşmə siyasətinin həyata keçirilməsində magistraturanın çox böyük rolu olub.

AMEA rəhbəri bildirib ki, məzunların təxminən yarısı fəaliyyətlərini bu elm məbədində davam etdirir, bu da öz növbəsində magistraturanın elmin gəncleşməsi prosesinə böyük töhfə verdiyinin göstəricisidir.

Akademiyanın magistraturasının özünəməxsus cəhətləri haqqında söz açan akademik

İsa Həbibbəyli buradakı elmi-texniki baza, laboratoriyalar, təşkil olunan çoxsaylı elmi konfrans, seminar və digər tədbirlər, magistrantlarla elmi rəhbərlər arasında qurulan münasibətlər, gənclərin elmi məqalələrinin AMEA-nın jurnallarında nəşri, nüfuzlu alimlərdən ibarət komissiyaların qarşısında dissertasiyaların müdafiəsi və s. kimi amillərin magistratların akademik mühitdə formalaşmasına kömək etdiyini, bütün bunların gənclər üçün ilkin elmi məktəb olduğunu qeyd edərək Akademiyanın magistraturasında yalnız AMEA üçün deyil, bütün ölkə üçün gənc kadrların hazırlandığını vurğulayıb.

Ölkə başçısı tərəfindən hər il verilən Gənclər üçün Prezident mükafatı, habelə Gənclər və İdman Nazirliyinin "İlin genci" mükafatına layiq görülənlər sırasında Akademiya əməkdaşlarının olduğunu, AMEA Rəyasət Heyəti tərəfindən də il ərzində fərqlənən gənclər üçün "İlin gənc alimi" nominasiyası üzrə xüsusi mükafatın təsis edildiyini deyən akademik İsa Həbibbəyli, həmçinin AMEA-nın Gənc Alim və Mütəxəssislər Şurası tərəfindən hazırlanan "Gənc tədqiqatçı" elmi jurnalının bu ildən il ərzində 4 dəfə çap olunaçağını, onlardan 1 sayının isə ingilis dilində nəşr ediləcəyini bildirib.

Əsas Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş və bu gün Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla inkişaf etdirilən gənclər siyasətinə uyğun çoxsaylı tədbirlərin AMEA-da da geniş şəkildə həyata keçirildiyini bildirib.

Sonra AMEA-da hazırlanmış "Elm məbədi" filmi nümayiş etdirilib.

Tədbirdə, həmçinin çıxış edən AMEA Rəyasət Heyəti aparatının Elm və təhsil şöbəsinin müdiri, tex.e.ü.f.d., dosent Hüseyn Hüseynov Akademiyada bu gündəki ümumilikdə 479 nəfərin məzun olduğunu, onlardan 216 nəfərin AMEA-da qalaraq öz elmi fəaliyyətlərini davam etdirdiklərini söyləyib. 2015-2023-cü illərdə məzunların bölmələr üzrə statistikasını təqdim edən Hüseyn Hüseynov 2023-cü il üzrə 102 məzundan 74-nün fərqlənmə diplomuna layiq görüldüyünü, AMEA-nın Humanitar və İctimai Elmlər Bölmələri üzrə 15 nəfər məzundan 6-nın təhsilini davam etdirmək üçün Akademiyanın doktoranturasına sənədlərini təqdim etdiyini söyləyib: "2015-2023-cü illərdə AMEA-nın magistraturasını bitirmiş 479 nəfərdən 103-ü hazırda fəlsəfə doktoru hazırlığı üzrə təhsilini davam etdirir. Artıq 3 nəfər fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsinə yiyələnmiş, onlardan 1 nəfər isə elmlər doktoru hazırlığı üzrə təhsil alır. Məzunlardan 14 nəfəri hazırda təhsilini xaricdə davam etdirir".

Milli Məclisin Gənclər və idman komitəsinin sədr müavini Şahin İsmayilov isə bildirib ki, bu gün qloballaşan dünyada milli kimliyimizin qorunmasını və milli dəyərlərimizin təbliğində, elmin, eləcə də gənclərin və gənc alimlərin üzərinə böyük məsuliyyət düşür. Qeyd edib ki, respublikada daim gənclərə xüsusi diqqət yetirilib, Ulu Öndər yenidən hakimiyyətə qayıtdıqdan

sonra ölkəmizdə Gənclər və İdman Nazirliyi yaradılıb, "Gənclər günü" təsis edilib, gənclərin forumları keçirilib və bu siyasət hazırda Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir.

Tədbirdə, həmçinin çıxış edən AMEA-nın vitse-prezidenti vəzifəsini icra edən, akademik Gövhər Baxşəliyeva və akademik Ə.Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutunun baş direktoru, akademik akademik Vaqif Fərzəliyev gənclərə öz tövsiyələrini çatdırıb, gələcək həyatlarında uğurlar arzulayıblar.

Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun məzunu Nəzrin Əliyeva, A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutunun məzunu Fatimə Rüstəmov, Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun məzunu İkin Feyzullayev və valideynlərdən Təranə Cəfərova isə çıxışlarında Akademiya rəhbərliyinə və müəllimlərinə təhsil aldıkları müddətdə yaradılan şəraitə və göstərilən dəstəyə görə minnətdarlıqlarını bildiriblər.

Çıxışlardan sonra Akademiyanın Marşı səsləndirilib.

Sonda çıxış edən AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli yüksək intellekti ilə seçilən, milli mənəvi dəyərlərimizin qoruyucusu olan gənclərimizə daim Azərbaycançılıq ideologiyasına sadıq qalması, onu uca tutması və gələcək həyatlarında uğurlu qazanmaq naminə qətiyyətli addımlar atması tövsiyə edərək tədbirə yekun vurub.

AMEA ilə ULAKBİM arasında onlayn görüş

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə Türkiyənin Elmi və Texnoloji Tədqiqat Şurasının (TÜBİTAK) Milli Akademik Şəbəkə və İnformasiya Mərkəzinin (ULAKBİM) nümayəndələri arasında "Zoom" platforması vasitəsilə onlayn görüş keçirilib.

Görüşün keçirilməsində məqsəd AMEA-nın elmi jurnallarının ULAKBİM-in Dergi Park elektron baza reyestrinə daxil edilməsi, birgə mərkəzləşdirilmiş elektron kitabxananın təşkil məsələlərinin müzakirəsi, eləcə də qarşılıqlı maraqlı doğuran digər məsələlər ətrafında fikir mübadiləsinin aparılması olub.

Görüşdə çıxış edən AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli ULAKBİM-in nümayəndələrini salamlayıb, son illərdə ölkələrimiz arasında əlaqələrin dövlət başçılarımızın sıx dostluq, qardaşlıq münasibətləri sayəsində artıq strateji müttəfiqlik səviyyəsinə yüksəldiyini, Azərbaycanla Türkiyənin bütün sahələrdə sıx əməkdaşlıq etdiyini bildirib. Qeyd edib ki, Azərbaycan xalqı 44 günlük İkinci Qarabağ müharibəsi ərzində başda Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan olmaqla, 85 milyonluq Türkiyə xalqının dəstəyini daim xatırlayır, öz minnətdarlığını bildirir və heç bir zaman da unutmayacaqdır. AMEA rəhbəri, eyni zamanda ölkəmizin də Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə qardaş ölkədə baş vermiş meşə yanğınları və dəhşətli zəlzələnin nəticələrinin aradan qaldırılması məqsədilə öz dəstəyini əsirgəmədiyini bildirib.

Bu gün Azərbaycanla Türkiyənin dostluq, həmrəylik münasibətlərinin

dünya üçün nümunə olduğunu deyən akademik İsa Həbibbəyli son illərdə Prezident İlham Əliyevin və Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın səyləri nəticəsində Türk Dövlətləri Təşkilatının fəaliyyətinin aktiv şəkildə canlandığını, Ulu Öndərin "Bir millət, iki dövlət" şüarının artıq Özbəkistanın, Qazaxıstanın və digər türk dövlətlərinin iştirakı ilə genişlənməyə doğru getdiyini söyləyib.

Akademik İsa Həbibbəyli AMEA ilə TÜBİTAK-ın uzun illərdə sərəməli əməkdaşlıq etdiyini, qurumun rəhbəri, professor Hasan Mandalla görüşləri zamanı elektron xidmətlər şəbəkəsinin genişləndirilməsi və digər istiqamətlərdə birgə əməkdaşlığa dair müzakirələrin aparıldığını deyib. Qeyd edib ki, bu gün qarşıda duran başlıca məqsəd yenilən Akademiyaya yaratmaqdır və yenilən Akademiyada əsas hədəfimiz isə dövlətimizin Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında əldə etdiyi uğurları cəmiyyətimizə, dünyaya təqdim etməklə bərabər, elektron xidmətlər şəbəkəsinin genişləndirilməsidir.

"Əgər beş il əvvəl İnformasiya Texnologiyaları Cəmiyyətindən danışdıqsa, artıq elektron dünyanın yarandığını demək mümkündür. Biz Viki-pediya Azərbaycanın yerini qüvvələndirmək istəyirik. Akademiyanın institutlarının saytlarının müasir dövrün tələblərinə uyğun yenilənməsi, bir neçə dildə fəaliyyət göstərməsi istiqamətində işlər davam etdirilir. "Google Scholar" və digər elmi platformalarda alimlərimizin akademik profillərinin açılması yönündə fəaliyyətimiz genişlənməkdədir. Həmçinin elmi nəşrlərimizin beynəlxalq bazalarda yerləşdirilməsinə çalışırıq. AMEA-nın elmi jurnallarının ULAKBİM-in Dergi Park elektron baza reyestrinə daxil edilməsində maraqlıyıq. Bundan əlavə, humanitar və ictimai elmləri əhatə edən jurnallarımızın beynəlxalq bazalara daxil edilməsi qarşıdakı hədəflərimizdir. Beynəlxalq elmi reytinglərdə mövqələrimizin yaxşılaşdırılması istiqamətində çalışırıq və bütün bu işləri qardaş Türkiyə ilə birgə görmək istəyirik. Bunun üçün MDB məkanında ilk dəfə Azərbaycan Milli Elmlər Akade-

miyasında elektron xidmətlərin təşkil üçün "Elektron Akademiya" şöbəsi yaradılıb. Alimlərimizin məqalələrinə DOI almaq istiqamətində işlər yekunlaşır. Elektron xidmətlər sahəsində birgə yol xəritəsini müəyyənləşdirməyi planlaşdırırıq, - deyər akademik İsa Həbibbəyli vurğulayıb.

AMEA prezidenti, həmçinin Akademiyayı və elmi nailiyyətlərimizi tanımaq üçün elmi-populyar nəşrlərə ehtiyac olduğunu, bu istiqamətdə TÜBİTAK-ın böyük təcrübəsindən istifadə ediləcəyini söyləyib.

Sonra ULAKBİM-in rəhbəri Mehmet Mirat Satoğlu çıxış edərək AMEA ilə əməkdaşlıqda maraqlı olduqlarını, Elmlər Akademiyasının qarşısına qoyduğu hədəflərə çatmaq üçün zəruri dəstəyi verəcəklərini bildirib. Qeyd edib ki, bu gün ölkələrimiz bütün sahələrdə sıx əməkdaşlıq edir və bu da elmi qurumlarımızın bir-birinə dəstək verəməsinə, birgə irəliləməsinə yeni üfəqlər açır.

Mehmet Mirat ULAKBİM-in Dergi Park elektron bazasından əlavə, türk dövlətlərinin istifadəsi üçün "Web of Science" elmmetrik bazasına bənzər

yeni indeks üzərində çalışdıqlarını söyləyib.

"Elektron Akademiya" şöbəsinin müdiri, riyaziyyat üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Fariz İmranov, AMEA Rəyasət Heyəti aparatının Xarici əlaqələr və beynəlxalq təşkilatlarla iş şöbəsinin müdiri, biologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Esmira Əlirzayeva, "Elektron Akademiya" şöbəsinin baş mütəxəssisi Aida Tağıyeva, "Elm" nəşriyyatının direktoru, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Səbuhi Qəhrəmanov və AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun icraçı direktoru, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Mehman Həsəni çıxış edərək görüşün Akademiyanın elektron mühitə inteqrasiyası baxımından əhəmiyyətinə toxunub, təkliflərini səsləndiriblər.

Sonda çıxış edən akademik İsa Həbibbəyli görüşü yüksək qiymətləndirib, AMEA-nın tarixində yeni bir mərhələnin açıldığını və yenilən Akademiyaya uğurla qarşıya qoyulan hədəflərə çatmaq üçün nəzərdə tutulan fəaliyyətin bundan sonra da inamla davam etdiriləcəyini söyləyib.

AMEA prezidenti Türkiyə tərəfindən təşkil olunmuş konfransda çıxış edib

Türkiyənin Azərbaycandakı səfirliyi, Şərqi Anadolu İnkişaf Agentliyi və Van Yüzüncü Yıl Universitetinin təşkilatçılığı ilə "Türkiyə-Azərbaycan regional əməkdaşlıq imkanları" mövzusunda onlayn konfrans keçirilib.

Əvvəlcə Azərbaycanın və Türkiyənin Dövlət himnləri səsləndirilib, sonra şəhidlərin xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib.

Tədbiri giriş nitqi ilə Van Yüzüncü Yıl Universitetinin Sosial Elmlər İnstitutunun direktoru, prof. Dr. Bekir Koçlar açıb.

AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli konfransda çıxış edərək qan yaddaşından başlayan Azərbaycan-Türkiyə qardaşlığı və əməkdaşlığı barədə söz açıb. Umummilli lider Heydər Əliyevin artıq şüara çev-

rilmiş "Bir millət - iki dövlət" sözlərini xatırladan AMEA rəhbəri iki qardaş ölkə arasında əsas Ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş dostluq və qardaşlıq əlaqələrinin bu gün Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan tərəfindən daha da dərinləşdirilərək inkişaf etdirildiyini xüsusi vurğulayıb. Qeyd edib ki, bütün sahələrdə olduğu kimi, elm sahəsində də qurulmuş əməkdaşlıq əlaqələri yüksək inkişaf mərhələsinə qədəm qoyub. Hələ Naxçıvan Dövlət Universitetinin rektoru olduğu illərdə Van Yüzüncü Yıl Universiteti ilə geniş əməkdaşlıq münasibətlərinin yaradıldığını bildiren akademik İsa Həbibbəyli bu gün AMEA tərəfindən qardaş ölkənin TÜBA, Atatürk Kültür, Dil və Tarix Yüksək Qurumu, TÜBİTAK kimi elmi qurumları və onlarla universitetləri ilə səmərəli elmi əməkdaşlıq əlaqələri-

nin yüksələn xəttlə inkişaf etdirildiyini nəzərə çatdırıb.

Bundan əlavə, ədəbiyyat, dil, tarix, seysmologiya, iqtisadiyyat, demografiya və digər elm sahələri üzrə əməkdaşlığın genişləndirilməsinin, bir sıra ortaqlayihələrin həyata keçirilməsinin əhəmiyyətini vurğulayıb. İki qardaş ölkənin digər elmi qurumları arasında da bir sıra prioritet istiqamətlərdə birgə əməkdaşlıq münasibətlərinin yaradılmasının vacibliyini diqqətə çatdıran akademik İsa Həbibbəyli müştərək elmi tədqiqatların aparılmasının, eləcə də konfransların, dəyirmi məsələnin keçirilməsinin böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini bildirib.

Konfransda, həmçinin AMEA-nın A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutunun baş direktoru, professor Kərim Şükürov, Azərbaycan Respublikası Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri Orxan Məmmədov, Türkiyənin Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfəri Cahit Bağcı, Azərbaycanın Türkiyədəki səfirliyinin mədəniyyət üzrə baş katibi İslam Quliyev, Van Yüzüncü Yıl Universitetinin rektoru, professor Həmidullah Şevli, Şərqi Anadolu İnkişaf Agentliyinin baş katibi, professor Halil İbrahim Güray və başqaları çıxış edərək gündəlikdə nəzərdə tutulan məsələlər ətrafında fikir və mülahizələrini bildirərək təkliflərini səsləndiriblər.

Konfransda "iki şəhər, bir hekayə: Van və Şuşa" mövzusunda panel iclası da keçirilib. Həmçinin iqtisadi, mədəni və turizm üzrə əməkdaşlıq imkanları müzakirə olunub.

Bolqarıstan Elmlər Akademiyasının saytında AMEA ilə imzalanmış əməkdaşlıq müqaviləsi barədə xəbər yayımlanıb

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik İsa Həbibbəylinin Bolqarıstana səfəri barədə bu ölkənin Elmlər Akademiyasının "bas.bg" saytında geniş xəbər yayımlanıb.

Home BAS 150 Jubilee The Academy Documents Activities Contacts

Home / The Bulgarian Academy of Sciences and the Azerbaijan National Academy of Sciences sign a cooperation agreement

The Bulgarian Academy of Sciences and the Azerbaijan National Academy of Sciences sign a cooperation agreement

Tuesday, 4 July 2023 | Category: General news, Science

A new Agreement for bilateral scientific cooperation was signed by the Presidents of the Bulgarian Academy of Sciences (BAS) Prof. Julian Bevanis, Full Member, and the Azerbaijan National Academy of Sciences (ANAS) Acad. İsa Həbibbəyli. The ceremony took place at the Bulgarian Academy of Sciences, in the presence of the Ambassador of Azerbaijan to Bulgaria H. E. Dr. Həsən Məmmədov.

The agreement aims to strengthen scientific cooperation between the two academies and expand relations in various scientific fields. These are information and communication sciences and technologies, artificial intelligence, seismology, climate change and risks, space research and technology, cultural heritage and national identity, man and society and language, culture and arts.

The Academies will cooperate in the development and implementation of joint scientific projects, promotion of training and exchange of scientists, scientific publications, visitors and publications, as well as the organization of joint scientific events.

Valuable publications were donated by the President of ANAS Acad. İsa Həbibbəyli to the Academy. Representatives of the leadership of the two academies attended the signing ceremony.

Xəbər AMEA ilə Bolqarıstan Elmlər Akademiyası arasında imzalanmış elmi əməkdaşlıq müqaviləsinə yer verilib, sözügedən sənədin tərəflərə süni intellekt, elektron xidmətlər, seysmologiya, antropologiya, etnologiya, arxeologiya, ədəbi-mədəni əlaqələr və sair kimi elmi istiqamətlər üzrə əməkdaşlıq etməyə imkan verəcəyi qeyd olunub.

İslam İnkişaf Bankı Qrupunun nümayəndə heyəti ilə görüş

İyulun 11-də AMEA-nın birinci vitse-prezidenti v.i.e., akademik Arif Həşimov Azərbaycanda səfərdə olan İslam İnkişaf Bankı (İİB) Qrupunun ölkə üzrə əməkdaşlıq çərçivəsinin hazırlanmasına dair missiyası ilə görüşüb.

Akademiyanın Rəyasət Heyətində baş tutan görüşdə AMEA tərəfdən akademik Arif Həşimov və Xarici əlaqələr və beynəlxalq təşkilatlarla iş şöbəsinin müdiri, b.ü.f.d., dosent Esmira Əlirzayeva, İİB tərəfdən isə Əməliyyat Qrupunun rəhbəri Koxorjon Aminov, elm, texnologiya və innovasiya təşəbbüsləri üzrə mütəxəssis Nedal Ali İshaq El-Haşmi, eləcə də İİB-in Azərbaycan üzrə nümayəndəsi Şəhla Məmmədova iştirak ediblər.

Qonaqları salamlayan akademik Arif Həşimov görüşün əhəmiyyətli məsələlərin müzakirəsi baxımından önəmini qeyd edib. Akademik Arif Həşimov Azərbaycanın dünyanın aparıcı maliyyə-kredit qurumlarından biri olan və müsəlman ölkələrini əhatə edən İİB-ə 1992-ci ildə üzv olduğunu xatırladı. O, İİB-in fərdi müsəlman cəmiyyətlərinin iqtisadi inkişafını və sosial tərəqqisini İslam hüququ əsasında təmin etməkdə böyük rol malik olduğunu vurğulayıb.

Akademik Arif Həşimov AMEA-da son illərdə mühüm elmi istiqamətlər üzrə aparılan tədqiqatlar haqqında qonaqlara məlumat verib, İİB ilə əməkdaşlığın bu tədqiqatların dünyanın nüfuzlu elm və təhsil qurumlarında aparılan araşdırmalarla əlaqələndirilməsi baxımından böyük səmərə verəcəyini əminliyini bildirib. Akademik Arif Həşimov gələcəkdə yaşıl texnologiyalar, müasir suvarma sistemləri, yaşıl hidrogen və s. istiqamətlərdə birgə icra olunacaq innovativ layihələrlə bağlı təkliflərini səsləndirib.

Sonra çıxış edən Əməliyyat Qrupunun rəhbəri Koxorjon Aminov son zamanlar Azərbaycanın sürətli inkişafının şahidi olduqlarını qeyd edərək, İİB-in bu keçid dövründə Azərbaycana bir çox istiqamətlər üzrə dəstək verdiyini diqqətə çatdırıb. O, həmçinin İİB-in Azərbaycanda həyata keçirdiyi layihələr barədə məlumat verib.

İİB-in elm, texnologiya və innovasiya təşəbbüsləri üzrə mütəxəssis Nedal Ali İshaq El-Haşmi isə AMEA əməkdaşlarının dünyanın nüfuzlu universitetlərində doktorantura təhsili almalarına dəstək göstərdiklərini xatırladı, hazırda İİB tərəfindən fundamental tədqiqatlar üzrə individual təqaüdlərin verildiyini diqqətə çatdırıb. O, Akademiya magistrlərinin digər ölkələrdə təhsil və təcrübə keçmələrinə dəstək göstərməyə hazır olduqlarını qeyd edib.

Görüş çərçivəsində AMEA ilə İİB arasında həyata keçirilən əməkdaşlıq, planlaşdırılan birgə layihələr və digər məsələlər ətrafında müzakirələr aparılıb. Qonaqlar AMEA-da aparılan tədqiqatların, həyata keçirilən layihələrin onlarda böyük təəsürat yaratdığını bildiriblər. Qrupun nümayəndələri İİB və AMEA arasında müvafiq istiqamətlər üzrə əməkdaşlığın davam etdirilməsində maraqlı olduqlarını ifadə ediblər.

Üzərliktəpə qədim yaşayış yerində aparılan arxeoloji tədqiqatlarla bağlı məruzə dinlənilib

AMEA-nın İctimai Elmlər Bölməsinin Elmi Şurasının növbəti iclası keçirilib.

İclası AMEA-nın vitse-prezidenti v.i.e., İctimai Elmlər Bölməsinin Elmi Şurasının sədri, akademik Gövhər Baxşəliyeva açaraq tədbirin gündəliyini iclas iştirakçılarının diqqətinə çatdırıb.

Akademik iclasda "Üzərliktəpə qədim yaşayış yerində aparılan arxeoloji tədqiqatlar" mövzusunda məruzənin dinlənəcəyini bildirib və sözügedən mövzunun 30 ilə yaxın bir müddətdə işğal altında qalan və ermənilər tərəfindən talan olunmuş milli sərvətimizin, tarixi memarlıq abidələrimizin araşdırılması baxımından çox aktual olduğunu söyləyib.

Daha sonra AMEA-nın Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunun baş direktoru v.i.e., tarix üzrə fəlsəfə doktoru Fərhad Quliyevin "Üzərliktəpə qədim yaşayış yerində aparılan arxeoloji tədqiqatlar" mövzusunda məruzəsi dinlənilib.

Fərhad Quliyev bildirib ki, Ağdam şəhəri ərazisində eramızdan əvvəl II minilliyə aid coğrafi baxımdan əlverişli mövqedə yerləşən, 9 metr hündürlüyü olan Üzərliktəpə arxeoloji kompleksi Azərbaycanda və ümumən Cənubi Qafqazda say etibarli ilə az olan qədim yaşayış yerlərindən biridir. O qeyd edib ki, arxeoloji abidədə ilk tədqiqatlar 1954-1956-cı illərdə, SSRİ Elmlər Akade-

miyasının Azərbaycan bölməsinin elmi əməkdaşı (erməni əsilli) K.X.Kuşnaryeva tərəfindən başlanılmış və 1997-ci ildə ingilis dilli elmi jurnallarda qazıntı işlərinin ilkin nəticələri nəşr edilmişdir. Onun sözlərinə görə, eramızdan əvvəl II minilliyə aid olan Üzərliktəpə qədim yaşayış yeri SSRİ arxeologiyası elmi ədəbiyyatına Cənubi Qafqazın "Üzərliktəpə Orta tunc dövrü arxeoloji mədəniyyəti" kimi daxil edilib. Qarabağın işğalı dövründə erməni millətçiləri abidənin populyarlığından istifadə edərək ermənilərin ilk Qarabağda məskunlaşmasını Üzərliktəpə qədim yaşayış yeri ilə bağlamağa cəhd etdiyini vurğulayıb.

O, Müzəffər Ali Baş Komandan, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə şanlı Azərbaycan Ordusu tərəfindən erməni işğalı altında olan torpaqlarımızın azad edildikdən sonra 2022-ci ilin fevral ayından etibarən (AMEA Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutu) Üzərliktəpə abidəsində arxeoloji qazıntı işlərinin bərpa edildiyini bildirib: "Nəticədə, abidədə 7 ay ərzində 800 kv m qazıntı sahəsində aparılmış genişmiqyaslı arxeoloji qazıntılar zamanı müxtəlif dərinliklərdə dörd minillik tarixi olan (orta tunc) 220 tikili strukturları torpaqdan təmizləndi. Qazıntılar zamanı aşkar olunmuş tikililər, əsasən Qarabağın qədim tayfalarının həyat tərzini əks etdirən təsərrü-

fat quyuları, dulus, metaləitmə və d. təyinatlı ocaqlardan ibarətdir".

Alim çıxışının sonunda mövzu istiqamətində gəldiyi nəticələr, konkret təkliflərini irəli sürüb.

Məruzə dinləndikdən sonra mövzu ətrafında müzakirələr aparılıb, suallar cavablandırılıb. AMEA-nın müxbir üzvləri Könül Bünyadzadə, Şahbaz Muradov və akademik Ziya Bünyadov adına Şərqsünaslıq İnstitutunun şöbə müdiri, fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru Elnur Mustafayevin mövzuya bağlı fikirləri səsləndi. Mövzunun hər zaman aktual olduğu bildirilib, məruzəçinin elmi fəaliyyəti yüksək qiymətləndirib.

İclasda, o cümlədən bir sıra elmi-təşkilati və kadr məsələləri də müzakirə olunub.

Akademik Gövhər Baxşəliyeva, həmçinin AMEA-nın İctimai Elmlər Bölməsinin elmi tədqiqat müəssisələrinin 2023-cü ilin birinci yarımilliyindəki elmi və elmi təşkilati fəaliyyətinin yekunlarına həsr olunmuş hesabat iclaslarına təhkim olunan bölmə üzvlərinin fikirlərini öyrənib. Elmi tədqiqat müəssisələrinin fəaliyyətini yüksək dəyərləndirən bölmə üzvləri, həmçinin qarşıda duran problemlərdən də söz açıblar.

Sonra Şərqsünaslıq İnstitutunun Din və İctimai fikir şöbəsinin müdiri, fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru Elnur Mustafayevin Türkiyə Cümhuriyyətinin İstanbul şəhərinə ezam olunması, AMEA-nın Abbasqulu Ağa Bakıxanov adına Tarix İnstitutunun elmlər doktoru hazırlığı üzrə 1-ci il dissertantı, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Bayram Quliyevin öz xahişi ilə dissertantura təhsilinə xitam verilməsi kimi bir sıra məsələlər müzakirə edilib, AMEA-nın Rəyasət Heyəti qarşısında vəsatət qaldırılıb.

Sonda akademik Gövhər Baxşəliyeva bir sıra məsələlərlə əlaqədar müəssisələrin rəhbərlərinə tapşırıq və tövsiyələrini verib.

Azərbaycan ədəbiyyatında görkəmli dövlət xadimi və qüdrətli şəxsiyyət Heydər Əliyev obrazı

Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri Heydər Əliyev dünya şöhrətli görkəmli dövlət xadimidir. O, müstəqil Azərbaycan dövlətinin banisi və böyük qurucusudur. Siyasi-ideoloji baxışları, qətiyyəti və cəsəreti, müdrikliliyi və uzaqqövrənliyi ilə bu şəxsiyyət bir çox siyasi liderlərdən fərqlənirdi.

Akademik Bəkir Nəbiyevin qeyd etdiyi kimi "Bu şəxsiyyətin ədəbiyyata, sənətə, mədəniyyətə sonsuz məhəbbəti var idi. O, həmçinin klassik və çağdaş ədəbi-nəzəri irsimizdə də böyük qiymət verirdi".

1997-ci ildə Azərbaycan Yazıçılarının X Qurultayındakı nitqində Heydər Əliyev etiraf etmişdi ki, "Şəxsən mən ədəbiyyatı çox sevən adamam və gənc yaşlarımdan, hətta uşaqlıqdan, məktəbdə ilk ədəbiyyat nümunələrini oxuyandan ədəbiyyatı sevmişəm. Mənim formalaşmağım ədəbiyyatın böyük rolu olmuşdur. Mən orta məktəbdə oxuyarkən Azərbaycan şairlərinin, yazıçılarının bütün əsərlərini sehvə-sehvə oxumuşdum..."

Müşahidələr göstərir ki, böyük siyasi xadim Heydər Əliyev dram əsərlərini, şeirləri, incəsənəti də çox qiymətləndirirdi. O, dram əsərləri içərisində Cəlil Məmmədquluzadənin "Ölümlər" komediyasına, Xalq şairi Səməd Vurğunun "Azərbaycan" şeirinə, Məhəmməd Hüseyin Şehriyarın "Heydər babaya salam" əsərinə, milli mətbuatdan "Molla Nəsrəddin" jurnalına, dahi bəstəkar Üzeyir Hacıbəyovun "Koroğlu" operasına, Hüseyin Cavidin "İblis" əsərinə xüsusi önəm verdiyini və bu ədəbi nümunələri xüsusilə fərqləndirdiyini dəfələrlə nəzərə çatdırırdı.

Azərbaycanda 1969-1982-ci illərdə milli mədəniyyət və ədəbiyyat böyük sürətlə inkişaf etmiş, yaradıcı qüvvələrin qarşısında geniş üfurlər açılmış, onların keçmiş Sovet İttifaqı miqyasında tanınması və qiymətləndirilməsi istiqamətində böyük addımlar atılmışdır.

Görkəmli ədəbiyyat və incəsənət xadimləri Qara Qarayevin, Rəsul Rzanın, Tahir Salahovun, Mirzə İbrahimovun, Rəşid Behbudovun, Süleyman Rəhimovun dövrün ən yüksək mükafatı olan Sosialist Əməyi Qəhrəmanı fəxri adlarına layiq görülmələri görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin siyasi hakimiyyətinin birinci mərhələsinin ən mühüm hadisələri idi. 1972-ci ildə böyük dövlət xadimi və görkəmli yazıçı Nəriman Nərimanovun anadan olmasının 100 illik yubileyinin keçirilməsi və Bakı şəhərində ona heykəl ucaldılması dövrün tarixi hadisəsinə çevrilmişdi.

Heydər Əliyev ana dilimizin inkişafı məsələlərinə, onun dövlət dilinə çevrilməsi uğrunda mübarizə aparmışdı. 1978-ci ildə Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi ölkənin Konstitusiyasına ayrıca maddə kimi daxil edilməsinə nail olundu. Xalq şairləri Rəsul Rza, Bəxtiyar Vahabzadə, Xəlil Rza, Məmməd Araz, Anar, Sabir Rüstəmxanlı və başqaları dövlət səviyyəsində aparılan bu mübarizədən daha da ruhlanmış, gözəl əsərlər yaratmağa nail olmuşdular.

Ana dili uğrunda aparılan mübarizə, əslində, millilik məsələsini diqqət mərkəzinə çəkmək və milli azadlıq mövzusunun təsdiqlənmə, dəstəklənmə idi. Ölkəmiz müstəqillik qazandıqdan sonra görkəmli liderin apardığı siyasətin miqyası daha da genişlənməmişdi. Bu baxımdan görkəmli yazıçı Cəlil Məmmədquluzadənin 125 illik yubileyində Heydər Əliyevin yazıçı haqqında söylədiyi nitqində ana dili məsələlərinə göstərilən diqqət bir daha vurğulanmışdı. O demişdi: "Cəlil Məmmədquluzadənin fəaliyyətində ən dəyərli cəhətlərdən biri də Azərbaycan xalqının dilinin inkişafı üçün göstərdiyi xidmətlərdir. Onun daima işlətdiyi "Vətən.., Millət.., Dil..." sözləri xalqımızın, millətimizin fikirlərini, arzularını ifadə edir".

Qüdrətli şəxsiyyət Heydər Əliyev ədəbiyyat sahəsində də azərbaycançılıq siyasətinə xüsusi önəm verirdi. Böyük Azərbaycan şairi İmadəddin Nəsiminin 600 illik, Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubileylərinin keçirilməsi dediklərimizin bariz nümunəsidir. Heydər Əliyevin xatırlanmasından aydın olur ki, Nəsiminin heykəlinin Bakı şəhərində ucaldılması, adının əbədiləşdirilməsi böyük söz ustasının Azərbaycan şairi olduğunu diqqət mərkəzinə çəkmək idi. Bu hadisə dünyada böyük əks-səda doğurdu və Azərbaycanı tanıtdı.

Böyük Azərbaycan şairi Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubileyi də bu sənətkarın milliyətçə azərbaycanlı olduğu məqsədini təsdiqləyirdi. "Dahi Füzulinin 500 illik yubileyinin keçirilməsi böyük müfəkkir şairin Azərbaycan xalqı qarşısında, bütün türk xalqları, dünya mədəniyyəti qarşısındakı xidmətlərinə verilən qiymətdir. Həm də mədəniyyətimizi, tariximizi təsdiqləyən hadisədir".

Dünya şöhrətli böyük Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin anadan olmasının 840 illik yubileyinin qeyd olunması da Heydər Əliyevin bu qüdrətli sənətkarı həm Azərbaycanda, həm də Azərbaycan şairi kimi dünyada tanımaq vəzifəsini daşıyırdı. Qeyd olunan yubiley tədbirlərində dövlət xadimi Heydər Əliyev öz parlaq nitqləri ilə hər bir azərbaycanlıda dərin vətənpərvərlik duyğularının və milli iftixar hissəsinin qüvvələndirilməsinə çalışdı. Ulu Öndər demişdi: "Nizami Gəncəvinin 840 illik yubileyini keçirdikdə, bizə çox yerdə irad tuturdular ki, 840 il yuvarlaq tarix deyildir. Ancaq biz sübut etdik ki, Nizami Gəncəvi elə bir şəxsiyyətdir ki, tarixdə, dünya mədəniyyətində elə iz qoyub getmişdir ki, onun yubileyi hər il keçirilə bilər".

Ulu Öndər həmişə bu fikirdə olmuşdur ki, "bizim ədəbiyyatımızın xalqımıza etdiyi ən böyük xidmət ondan ibarətdir ki, şairlərimiz və yazıçılarımız öz əsərləri ilə Azərbaycanda, xalqımızda, millətimizdə daim milli hissləri oyatmağa çalışmışlar. Milli özünüdərk, milli oyanış bu dirçəliş prosesi xalqımıza birinci növbədə ədəbiyyatdan keçibdir".

Ümummilli Liderimiz deyirdi ki, ədəbiyyatı o qədər sevirmək ki, ədəbiyyatla, şeirlə, poeziya ilə, bizim şairlər ilə görüşmək mənim üçün həmişə çox xoşdur. Zəlimxan Yaqub onunla görüşdə belə bir şeir səsləndirmişdi:

14 iyul - on dörd illik rəhbərliyin özül daşı,
O tarixdən işıqlandı gözlerimiz,
O tarixdən qanadlandı sözlərimiz.
O tarixdən dil duruldu, təmizləndi,
O tarixdən ana dilim anam kimi əzizləndi

Xalq şairi Xəlil Rzanın da Heydər Əliyevə həsr etdiyi şeir gözəl səslənir:

Əyləşib öz xəttində millətinin şahı tək.
Kim ona inanmasa, ar olsun, o, öləcək,
Kim ona inanarsa, onunla yüksələcək.
Apar Azərbaycanı qürubdan sübhə doğru,
Ey Atatürk nəfəsi Heydər Əlirza oğlu!

Ulu Öndərimizə yazılan yüzrlərlə şeirin əksəriyyətində ona Heydər baba, el atası deyilir. Lakin Xalq şairi Mirvarid Dilbazinin Ulu Öndərə həsr etdiyi şeirlərdə onu "oğul" adlandırır, ona ana xeyirduası verir:

Xalqın misilsiz qaçğılarını,
Öz çiyini üstündə götürən oğul,
Var olsun bu oğul qeyrətin sənini!
Tarix nə üz götürür, nə rüsvət alır...
Tarixdə tarixi həqiqət qalır.
Adın həqiqətlə birgə ucalır,
Xalqına xidmətdir şöhrətin sənini!

Eləcə də Söhrab Tahirin yaradıcılıq bioqrafiasında Heydər Əliyevin obrazı işıqlı və əzəmətlidir. Şairin dövlət başçımıza ünvanladığı şeirdə əzmkar ruhun ifadəsi əksini tapıb:

Mən rəhbərdən çox yaxşılıq görmüşəm
Verdiyindən hamıya pay vermişəm.
Qal baxtımın sarayında yaxşılıq
O tayımda, bu tayımda yaxşılıq.
Qızıl taxıl dənəsidir yaxşılıq
Kimə versən, dənəsidir yaxşılıq.

Heydər Əliyevin irəli sürdüyü nəzəri-ideoloji prinsiplərin şairlərin yaradıcılığına bilavasitə təsi-

ri olmuşdur. Onlarla görüşlərdə Ulu Öndərin səsləndirdiyi hər hansı fikirlər şairlər üçün enerji və güc mənbəyinə çevrilmişdi. Bəxtiyar Vahabzadə, Xəlil Rza Ulutürk, Məmməd Araz poeziyasının oynaq ritmi, həyəcan və çağırışa köklənən üslubu Heydər Əliyev siyasətinin cəsəret ruhu ilə qidalanırdı. Akademik İsa Həbibbəylinin fikrincə "Görkəmli dövlət xadimi azərbaycançılıq istiqamətində dövlət səviyyəsində həyata keçirdiyi genişmiqyaslı tədbirlər ölkədə milli-mənəvi özünüdərkə xidmət edən ədəbiyyata geniş meydan açmışdır. Azərbaycanda milli istiqlal ədəbiyyatının yeni mərhələsi yaranmışdır".

Bəxtiyar Vahabzadənin "Ay Allah" şeirində oxuyuruq:

Niyə çağırıram mən səni tez-tez
Sən ki, içmədən hər zaman, Allah!
Ağıldan xəbərsiz, başdan xəbərsiz
Yuxumda danışan ağılsan, Allah!

İdraka yol açmış gecədən gündüzə Allah
Güldürməsen öz könlünü gülməz üzə Allah!
Dünyaya səfəqlər kimi tanırım səpələnməmiş
Qəlbim gözü yanmazsa görürməz gözə Allah!

Xəlil Rzanın "Afrikanın səsi" şeirində estetik ovqatın çaları artıq dəyişmişdi. Bu poeziyadan etrafa kükrəyən, püskürən odlu nəfəsin enerjisi ya-ylırdı:

Azadlığı istəmirəm zərre-zərre, qram-qram!
Qolumdakı zəncirləri qıram gərəkl! Qıram! Qıram!
Azadlığı istəmirəm bir hab kimi, dərman kimi,
İstəmirəm Səma kimi, Günəş kimi, Cahan kimi!

Çəkil, çəkil, ey qəsbkar
Mən bu əsrin gur səsiyəm;
Gərəkl deyil sısqa bulaq,
Mən ümmanlar təşnəsiyəm!

Xalq şairi Zəlimxan Yaqubun "Ədəbiyyat dastanı"nda Heydər Əliyevin həməən dönəmdə sovet imperiyasının daxilində apardığı mübarizə poetik əksini tapıb:

İlahi! Gör bu yerdə o kimlərlə döyüşüb,
Çox eliqanlılarla, hakimlərlə döyüşüb.
Cavid sət Sibirin şaxtasında çürüdən,
Böyük Əhməd Cavid gile-gilə eridən
Müşfiqi bir gecədə al qanına bələyən...
Zalim, qan ocağının dağıtdığı yuvasını,
Təmizlədi ruhunu, dəyişdi havasını.

Bir məsələni də unutmamaq olmaz. Heydər Əliyev yalnız qorunmurdu, himayə etmirdi, həmçinin sahib çıxmağı bacarırdı. İmkani olduğu qədər milli-mənəvi dəyərlərimizi qorumağa səy göstərirdi. Bu bərdə kifayət qədər təcrübə və bacarığı vardı (Anar), lakin onunla yanaşı, ən əsası, millətine və xalqına can yanğısı vardı.

Böyük Azərbaycan şairi Məhəmməd Füzulinin qəbrinin qorunması və məqbərəsinin tikilməsi onun adıyla bağlıdır ki, bu da siyasi lider üçün asan məsələ deyildi. Bu bərdə geniş məlumatı Musa Qasımlının "Heydər Əliyev - istiqlal gədən yol" kitabında oxuyuruq: "Heydər Əliyev hakimiyyətə gəldikdən sonra MK-nın Beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin müdiri Məhəmməd Füzuliyə İraqın Kərbəla şəhərində məqbərə tikilməsi haqda tapşırıq vermişdi. Müdir məsələni araşdırıb, cavab vermişdi ki, İraq hökuməti ölkənin əl-

verişsiz daxili vəziyyəti ucbatından bu məsələyə razılıq vermir. Bundan sonra məsələnin həllinə Xarici İşlər Nazirliyi və Elmlər Akademiyası cəlb edilmişdi. Məsələ SSRİ Xarici İşlər Nazirliyi qarşısında qaldırılmışdı. Onlar da Sovet İttifaqının Bağdaddakı səfirinə istinadən məqbərənin bərpası məsələsindən əl çəkməyi tövsiyə etmişdilər. Lakin Ulu Öndərin tapşırığına əsasən AMEA-nın o vaxtkı Prezidenti İraqın Bakıdakı baş konsulu ilə görüşərək Azərbaycan İctimaiyyəti və alimləri adından İraq hökuməti qarşısında məsələnin müsbət həll olunmasını xahiş etmişdi. Cavab notasında İraq hökuməti məsələnin uğurla həll olunmasına razılıq vermişdi".

Ümummilli Liderimiz başladığı, həyata keçirilməsinə qərar verdiyi işləri sona çatdırmağı bacarırdı. Bunun üçün bütün səyi ilə adikeçən instansiyaları səfərbər edir, müsbət cavab almaya qədər sakit olmurdu.

Onun belə əvəzsiz xidmətlərindən biri də 1982-ci ildə Hüseyin Cavidlə bağlı fikirlərinin həyata keçirilməsi idi. 40 il əvvəl dünyasını dəyişmiş bir insanın məzarının qürbətdən Vətənə köçürülməsi mümkündürmü? Bu siyasi qiyam kimi qəbul olunurdu və bu hadisəni Heydər Əliyevin siyasi fəaliyyətinin şah əsəri kimi saymaq olardı. Xalq şairi Fikrət Qoca yazırdı:

Cavid, səni namərd yıxdı, görüm insafa gəlsin,
Qırx il gəlirdin, gəl a Cavid, səfa gəldin.

Şeirdə söhbət 1937-ci ilin repressiya dalğasının faciəvi qəhrəmanından gedir.

1982-ci ildə Cavidin qayıdışı ilə milli mədəniyyətimizin, ədəbiyyatımızın milli epoxası başlayır. Heydər Əliyevin ortaya qoyduğu bu məsələlər poeziyada öz əksini tapır. Bəxtiyar Vahabzadənin şeirində bu fikirlər belə səslənir:

Yanar sinəsiylə buz qıranlarını,
Haqq səsi, dağ səsi tutub dünyanı.
Səni torpağına qaytaranların
Ömrü uzun olsun, torpağın səni.

Mirvarid Dilbazinin odlu misraları da gözəl səslənir:

Sağ ol xalqımızın igidi, mərdi!
Bu bir şücaətdi, bu bir hünərdi.
Getdi sinəməzdən Cavidin dərdi,
Unutmaz bu haqqı millətin sənini!

Ulu Öndərimizin 1993-cü ildə Azərbaycana qayıdışı dövrü Naxçıvanda Hüseyin Cavidin əzəmətli məqbərəsi hazırlanır. Məqbərədə Cavidlərin ailəsi - Cavid, Müşkünaz xanım və oğlu Ərtoğrul yan-yanı məzarlarda uyuyur. Bu hadisələr, ümumiyyətlə, milli ədəbiyyatımızın şərəfli tarixidir.

Zəlimxan Yaqub məqbərənin açılış mərasimində "bu türbən mübarək olsun, bu qeyrətə eşq olsun", - deyər Ulu Öndərin gördüyü bu çətin işi poeziyada belə səsləndirib:

Ulu qüdrət olan yerdə yeri yoxdur dərd-azarın,
İşığına yığılmış bir türbədə üç məzarın.
Sən Allahın dostusanmış, son səfərin, son güzərin,
Vətən adlı Məkkə oldu, hac oldu, Cavid Əfəndi.
Ləyaqətin bu millətə tac oldu, Cavid Əfəndi!

Sona Vəliyevanın məqaləsində də oxşar fikirlər səslənir: "Bəli, Heydər Əliyev Hüseyin Cavidə tək ölkə rəhbəri, onu sevən oxucu kimi yanaşmadı. O, Hüseyin Cavidə övladı Ərtoğrulu əvəz edərək oğulluq etdi. Bu qaçığı nəticəsində Cavidlə ailəsi möhtəşəm bir məqbərədə uyuyurlar".

Fikrimizi yekunlaşdıraraq cürətlə demək olar ki, Heydər Əliyev milli ədəbiyyatımızın şərəfli tarixidir. O, tarixin böyük şəxsiyyətidir. Ulu Öndərimiz tarixi Azərbaycanımızın, əbədi istiqlalımızın yol yoldaşı, müasir zamanımızın Ali Vətəndaşıdır.

Azadlıq Allahı tək əyləşib öz yerində,
Yerin, göyün nuru var peyğəmbər gözələrində.
Sadəliyi nur saçır, əzəməti dərinde
Gedir, polad çiyində Kəpez, Qoşqar boyda yük.
Ey Atatürk nəfəsi Heydər Əlirza oğlu!

Ofelya NAĞIYEVA-İSMAYILOVA
AMEA Nizami Gəncəvi adına
Ədəbiyyat İnstitutunun
Dünya ədəbiyyatı və komparativistika
şöbəsinin böyük elmi işçisi

Dr Sofia Yousuf
İslamabad,
Pakistan

Heydər Əliyevin baxışı və yüksələn Azərbaycan

Azərbaycanda Baba kimi tanınan Heydər Əliyev (1923-2003) Azərbaycanın ictimai-siyasi problemlərinin həlli yolunda yarım əsrdən çox mübarizə aparmış və buna görə də xalq tərəfindən Baba adı ilə mükafatlandırılmışdır. Azərbaycan dövləti 2023-cü ili rəsmən Heydər Əliyev İli elan edib. Heydər Əliyev 1969-1982-ci illərdə Sovet Azərbaycanına rəhbərlik etmiş və 1987-ci ilə qədər SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini vəzifəsində çalışmışdır. O, Azərbaycanın azadlığı, firavanlığı, sabitliyi naminə xalqın taleyini dəyişən, Azərbaycanı tərəqqi, maarif, birlik yoluna aparın bir çox uzaqqörən və həyatı siyasi qərarlar qəbul etmişdir. O, özünün uzaqqörən siyasəti ilə tolerantlıq və dinc birgəyaşayış prinsiplərinə əsaslanan çoxsaylı, sülhsevər və maariflənməmiş cəmiyyəti tənzim etmişdir.

Azərbaycan tarixən etnik müxtəlifliyə malik ölkədir. Lakin bu cür etnik və dini müxtəlifliyə malik ölkə bütün sakinlərinə bərabər vətəndaşlıq hüquqlarını təklif etmişdir. Prezidentliyi dövründə (1993-2003) Heydər Əliyev çoxluğun rəyinin qəbul olunmasını, qarşılıqlı hörmət, harmoniyanı təşviq etdi və müxtəlif mədəni, dini və etnik mənşəli insanların rahat, ədalətli, sülh şəraitində yaşaya bildiyi dinc birgəyaşayış mühitini yaratdı. O, müxtəlifliyə hörmət edildiyi və bərabərlik prinsipinin qiymətləndirildiyi cəmiyyəti təsəvvür edirdi. Onun bu baxışı Azərbaycanın özünəməxsus ictimai quruluşu ilə nəticələndi.

1991-ci ildə Sovet İttifaqının dağılması ilə Azərbaycan daxil olmaqla Cənubi Qafqaz ölkələri müstəqillik əldə etdikdən sonra etnik və regional münaqişələr də daxil olmaqla, çox sayda problem yarandı. 1988-ci ildə Sovet İttifaqının göstərişi ilə Ermənistan Dağlıq Qarabağa hücum edərək bir milyondan çox azərbaycanlı öz yurdundan didərgin saldı. Bu silahlı qarşıdurmada minlərlə günahsız insan da həlak oldu. O vaxt Heydər Əliyev Ermənistanın bu silahlı təcavüzünə kəskin etirazını bildirmişdi. 1990-cı ilin yanvarında sovet ordusu Bakıda hökumət əleyhinə başlanan dinc etirazları dağıtmış, nəticədə 147-dən çox insan həlak olmuş, 800-dən çox etirazçı yaralanmışdı. Çoxlu sayda nümayişçi itkin düşmüş və bu günə qədər onların izi tapılmamışdır. Heydər

Əliyev bu cinayəti pisləyərək bu iyrənc əməldə iştirak edənlərin ciddi cəzalandırılmasını tələb etmişdi. O həmçinin Moskvadan çıxıb doğma Azərbaycana - ana yurdu Naxçıvana qayıtmışdı. Vəziyyət günü-gündən pisləşirdi. Ölkə tədricən müstəqilliyi təhdid edən vətəndaş müharibəsinə doğru gedirdi. Bu həm də millətin birlirini təhlükəyə salırdı.

Əliyev bu cinayəti pisləyərək bu iyrənc əməldə iştirak edənlərin ciddi cəzalandırılmasını tələb etmişdi. O həmçinin Moskvadan çıxıb doğma Azərbaycana - ana yurdu Naxçıvana qayıtmışdı. Vəziyyət günü-gündən pisləşirdi. Ölkə tədricən müstəqilliyi təhdid edən vətəndaş müharibəsinə doğru gedirdi. Bu həm də millətin birlirini təhlükəyə salırdı.

Əliyev bu cinayəti pisləyərək bu iyrənc əməldə iştirak edənlərin ciddi cəzalandırılmasını tələb etmişdi. O həmçinin Moskvadan çıxıb doğma Azərbaycana - ana yurdu Naxçıvana qayıtmışdı. Vəziyyət günü-gündən pisləşirdi. Ölkə tədricən müstəqilliyi təhdid edən vətəndaş müharibəsinə doğru gedirdi. Bu həm də millətin birlirini təhlükəyə salırdı.

Əliyev bu cinayəti pisləyərək bu iyrənc əməldə iştirak edənlərin ciddi cəzalandırılmasını tələb etmişdi. O həmçinin Moskvadan çıxıb doğma Azərbaycana - ana yurdu Naxçıvana qayıtmışdı. Vəziyyət günü-gündən pisləşirdi. Ölkə tədricən müstəqilliyi təhdid edən vətəndaş müharibəsinə doğru gedirdi. Bu həm də millətin birlirini təhlükəyə salırdı.

Əliyev bu cinayəti pisləyərək bu iyrənc əməldə iştirak edənlərin ciddi cəzalandırılmasını tələb etmişdi. O həmçinin Moskvadan çıxıb doğma Azərbaycana - ana yurdu Naxçıvana qayıtmışdı. Vəziyyət günü-gündən pisləşirdi. Ölkə tədricən müstəqilliyi təhdid edən vətəndaş müharibəsinə doğru gedirdi. Bu həm də millətin birlirini təhlükəyə salırdı.

Əliyev bu cinayəti pisləyərək bu iyrənc əməldə iştirak edənlərin ciddi cəzalandırılmasını tələb etmişdi. O həmçinin Moskvadan çıxıb doğma Azərbaycana - ana yurdu Naxçıvana qayıtmışdı. Vəziyyət günü-gündən pisləşirdi. Ölkə tədricən müstəqilliyi təhdid edən vətəndaş müharibəsinə doğru gedirdi. Bu həm də millətin birlirini təhlükəyə salırdı.

rini möhkəmləndirdi. Qonşu ölkələrlə, xüsusilə Türkiyə ilə sıx əlaqələri inkişaf etdirdi, Rusiya ilə strateji tərəfdaşlıq münasibətləri qurdu. Onun varisi İlham Əliyev 2003-cü ildə Azərbaycan Respublikası Prezidenti olaraq atasının yolu ilə ölkənin inkişafı və sabitliyi naminə tolerantlıq siyasəti yürüdü. Dağlıq Qarabağ münaqişəsi 2020-ci ilin sentyabrında yenidən Ermənistan və Azərbaycan arasında genişmiqyaslı müharibə ilə nəticələndi. Altı həftəlik müharibə Azərbaycan qüvvələrinin Dağlıq Qarabağ daxil olmaqla Ermənistan silahlı qüvvələrinin nəzarətində olan regionun əksər hissələrinə nəzarəti bərpa etməsi və beynəlxalq səviyyədə tanınmış sərhədlərin bərpa edilməsi ilə nəticələndi. Azərbaycan ordusunun bu uğuru Ermənistanı müharibəni dayandırmağa məcbur etdi və Rusiyanın vasitəçiliyi ilə 2020-ci il noyabrın 10-da müvafiq razılaşma imzalandı və Ermənistan işğal etdiyi sonuncu iki rayonu müharibəsiz Azərbaycana təhvil verməli oldu.

Azərbaycanın hazırkı Prezidenti, Heydər Əliyevin oğlu İlham Əliyev işğaldan azad edilmiş Qarabağın paytaxtı Şuşaya daxil olduqdan sonra dünyaya bəyan etdi ki, bu qələbə Heydər Əliyev uzaqqörənliyinin qələbəsidir. Ölkənin zəif olduğu vaxtda atəşkəs sazişi bağlayaraq, ölkəni iqtisadi və hərbi cəhətdən güclənməsinin təməlini qoydu. 2020-ci ilin payızında Ermənistan yenidən hücumu cəhd edəndə məğlubiyyətlə üzləşdi, Heydər Əliyevin siyasi varisi Prezident İlham Əliyev işğal altında olan torpaqları geri alaraq ölkəsinin sərhəd bütövlüyünü təmin etdi və dövlətinin gücünü ortaya qoydu.

2023-cü il "Heydər Əliyev İli" elan edən Azərbaycan xalqı müxtəlif platformalarla öz uzaqqörən liderini ehtiramla yad edir. Azərbaycan Pakistan üçün dost ölkədir. Biz pakistanlılar olaraq bu münasibətlə Azərbaycan xalqının xoşbəxtliyinin tərəfdarı və dəstəkçisi olmaqla yanaşı, ümid edirik ki, xüsusilə bu il iki ölkə Pakistan və Azərbaycan arasında dövlət səviyyəsində dostluğun parlaq gələcəyi diqqətdə olacaqdır. İqtisadi əməkdaşlığın daha da artırılması ilə yanaşı, elmi-ictimai əlaqələr, mədəni mübadilə, xüsusilə ədəbiyyat, kino və musiqi sahəsində əməkdaşlığın genişləndirilməsi istiqamətində səmərəli səylər göstəriləcəkdir.

Tərcümə və redaktə:
Eynulla MƏDƏTLİ

AMEA Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun icraçı direktoru, tarix elmləri doktoru

Əlyazmalar İnstitutuna "Gül dəftəri"nin UNESCO-nun Dünya Yaddaşı Beynəlxalq Reyestrinə daxil olması haqqında sertifikat təqdim edilib

Bu günlərdə UNESCO-nun baş direktoru Audrey Azoulayın imzası ilə AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutuna Birləşmiş Millətlər Təhsil, Elm və Mədəniyyət Təşkilatı tərəfindən Xurşidbanu Natəvanın "Gül dəftəri - təsvirli şeirlər albomu" adlı nominasiyanın Dünya Yaddaşı Beynəlxalq Reyestrinə daxil olması haqqında sertifikat təqdim edilib.

Məlum olduğu kimi, Xurşidbanu Natəvanın "Gül dəftəri - təsvirli şeirlər albomu" UNESCO-nun Dünya Yaddaşı Programı çərçivəsində Beynəlxalq Məşvərət Komitəsi tərəfindən yoxlanılaraq UNESCO-nun Dünya Yaddaşı Reyestrinə daxil edilmişdir. Bu əlamətdar hadisə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası və Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu başda olmaqla,

ölkəmizin aidiyyəti qurumlarının birgə uğurlu fəaliyyətinin nəticəsi hesab olunur. Gələcəkdə bu kimi sənədi irsimizin digər nümunələrinin sözügedən Reyestre daxil edilməsi ölkəmizin zəngin mədəniyyətinin beynəlxalq səviyyədə tanınması-na töhfə verəcəkdir.

Qeyd edək ki, Xurşidbanu Natəvanın "Gül dəftəri - illüstrasiyalı şeirlər albomu" nominasiyasını beynəlxalq komissiya qarşısında təqdim edən AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun Beynəlxalq elmi-mədəni əlaqələr şöbəsinin müdiri, tarix ü.f.d., dosent Nigar Babaxanovadır.

Arxeoloq alimlərimiz Yaponiyada

AMEA Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunun arxeoloqları - t.e.d., professor Abbas Seyidov və t.ü.f.d., dosent Azad Zeynalov 2-6 iyul 2023-cü il tarixlərində dünyanın 50-dən artıq ölkəsindən (ABŞ, Yaponiya, Çin, Malaziya, Cənubi Koreya, Rusiya, Argentina, Çili, Azərbaycan, Polşa, Almaniya, Filippin, Belarusiya, Macarıstan, Kipr, Slovakiya, Fransa, İngiltərə, İspaniya və s.) Yaponiyanın Hokkaydo əyalətinin Enqaru şəhərində konfrans qatılan 100-dən artıq alimin iştirak etdiyi Beynəlxalq Obsidian Konfransında iştirak ediblər.

Uzun yolçuluqdan (Bakı-İstanbul-Tokio-Sapporo-Engaru) sonra alimlərimizin "Orta paleolit dövründə Azərbaycanın qərb bölgələrində obsidian tədarükü nümunələri" adlı məruzəsi maraqla dinlənilib və Təşkilat Komitəsi tərəfindən dəyərləndirilib.

Əhalisi 15-20 min olan və gözəl təbiəti ilə seçilən kiçik Engaru şəhəri Yaponiyanın şimalında, Saxalin

və Kuril adalarına yaxın məsafədə, hər tərəfdən yüksək dağlarla əhatə olunan yaşılıqlar qoynunda yerləşir. Bu ətrafda, təxminən 1,5-2 milyon il bundan əvvəl baş vermiş vulkan püskürmələri nəticəsində bir neçə obsidian (dəvəgözü daşı, vulkanik şüşə və s. adlanır) təpələri yaranıb. Arxeoloqlarımız yüksək dağlıq zonalarda yerləşən obsidian mənbələrinin dördündə olmuş, onlardan 15 kiloqrama yaxın nümunələr götürərək, bu nümunələri AMEA Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutuna və Həsən bəy Zərdabi adına Təbiət Tarixi Muzeyinə hədiyyə etmək üçün gətiriblər.

Ən qədim zamanlardan ibtidai insanlar obsidiandan müxtəlif silahlar, kəsicilərlər hazırlamaqla, ondan həyatlarında geniş istifadə ediblər. Azərbaycan ərazisində obsidian yataqları əsasən Kəlbəcər rayonu ərazisində (Keçəldağ) və daha geniş şəkildə isə Qərbi Azərbaycan ərazisində qeydə alınıb.

Yüksək səviyyədə keçirilən, və dünyaya yayılan Beynəlxalq Obsidian Konfransı Yaponiya hökumətinin və elmi mühitinin təşkilatçılığına görə unudulmaz bir səfər olub və Konfransın tezisləri yüksək indeksli jurnalda çap edilib.

AMEA Naxçıvan Bölməsinin 2023-cü ilin birinci yarısında elmi və elmi-təşkilati fəaliyyəti

Ötən əsrin 70-ci illəri Ulu Öndər Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasəti sayəsində Azərbaycanın bir çox bölgələrində olduğu kimi, Naxçıvanda da elmin inkişafı üçün həlli vacib tədbirlər haqqında imzalanan qərar və sərəncamların, təsdiq olunmuş proqram və tədbirlər planının icrası istiqamətində mühüm işlər həyata keçirilmişdir. O dövrdə Naxçıvan Muxtar Respublikasında Regional Elmi Mərkəz, Naxçıvan Kompleks Zona Təcrübə Stansiyası, Naxçıvan Elmi-Tədqiqat Baytarlıq Stansiyası, Naxçıvan "Araz" Elmi-İstehsalat Birliyi, Şamaxı Astrofizika Rəsədxanasının Batabat stansiyası və Naxçıvan Elm və Texnika Mərkəzi fəaliyyət göstərmiş, elmin müxtəlif sahələri üzrə tədqiqatlar aparılmış, bir sıra elmi nəticələr əldə edilmişdir.

Azərbaycanda elmin inkişafını daim diqqət mərkəzində saxlayan Ümummilli Lideri Heydər Əliyev Naxçıvan Muxtar Respublikasının geosiyasi vəziyyətini nəzərə alaraq 2002-ci il avqustun 7-də Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Naxçıvan Bölməsinin yaradılması haqqında tarixi Sərəncam imzaladı. 12 avqust 2002-ci ildə AMEA Naxçıvan Bölməsinin təşkilatı və formalaşdırılması ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin sərədrisi ilə keçirilən müşavirədə Bölmənin zəruriliyindən bəhs edən Ümummilli Lider demişdir: "Mən bununla Naxçıvan Muxtar Respublikasının İndiyə qədər çox az öyrənilmiş, qədim tarixinin, mədəniyyətinin, elminin, ədəbiyyatının yenidən dərinlənən araşdırılması və onlar haqqında elmi əsərlərin, populyar kitabların, yaxud başqa nəşrlərin hazırlanması məqsədi daşıyıram. Eyni zamanda, Naxçıvanın özünəməxsus təbiəti, təbii sərvətləri, torpağı, təbii abidələri də təəssüf olsun ki, İndiyə qədər lazımı dərəcədə öyrənilməyib, bəlkə də düz olardı deyim ki, heç öyrənilməyibdir. Bunlara, mənim irəli sürdüyüm məsələlərin öyrənilməsinə böyük ehtiyac var".

Ulu Öndərin layiqli davamçısı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin diqqət və qayğısı ilə ölkəmizdə, eləcə də Naxçıvan Muxtar Respublikasında elmi infrastruktur müasir tələblər səviyyəsində qurulub və qabaqcıl dünya təcrübəsi əsas götürülərək inkişaf etdirilir. Hazırda AMEA Naxçıvan Bölməsində 3 elmi-tədqiqat institutu (Tarix, Etnoqrafiya və Arxeologiya İnstitutu, İncəsənət, Dil və Ədəbiyyat İnstitutu, Əlyazmalar Fondu) fəaliyyət göstərir.

2005-ci ildən Bölmədə müasir cihaz və avadanlıqlarla təmin edilmiş "Tusi" nəşriyyatı fəaliyyət göstərir. 2023-cü ilin ötən dövründə "Tusi" nəşriyyatında Bölmənin jurnallarının müasir tələblərlə nəşri təmin edilmişdir.

Muxtar respublikada, eləcə də Bölmənin elmi-tədqiqat müəssisələrindəki konfrans, təqdimat, yubiley və digər mühüm elmi yeniliklərin yer aldığı www.ameanb.com internet portalı və onun mobil versiyası mövcuddur. 2023-cü ilin yanvar-may aylarında uğurlu fəaliyyət göstərmişdir.

Bölmənin Elmi Kitabxanasının bazasında yaradılmış Elektron kitabxana elmin beynəlxalq aləmə inteqrasiyasına xidmət edir. Elektron kitabxanada 2200-dən çox kitabın elektron variantı hazırlanmışdır ki, bunlardan 1400-dən çoxu kitabxananın internetdə portalında - www.e-kitab.ameanb.nmr.az yerləşdirilmişdir. 2023-cü il ötən dövründə elektron variantı hazırlanmış kitabların 100-ə yaxını kitabxananın internet portalında yerləşdirilmişdir.

Həmçinin Bölmədə yaradılmış Arxeologiya və Etnoqrafiya Muzeyində ərazidə aşkar edilmiş qədim maddi-mədəniyyət nümunələri nümayiş etdirilir.

2023-cü ilin ötən dövründə Bölmədə 99 nəfər əməkdaş çalışmışdır. Bölmənin elmi işçilərinin 74,3%-ni elmi dərəcəli əməkdaşlar təşkil edir. Elmi əməkdaşların 23 nəfərinin elmi adı vardır (4 nəfəri professor, 19 nəfəri dosent - 65,7%).

2006-cı ildən Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti tərəfindən AMEA-nın Naxçıvan Bölməsinə doktorantura və dissertantura yolu ilə kadr hazırlığına icazə verilmişdir. Hər il 8-10 nəfərin doktorant və dissertant mövzu-

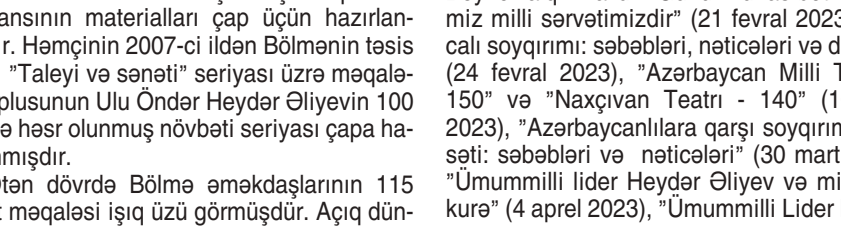
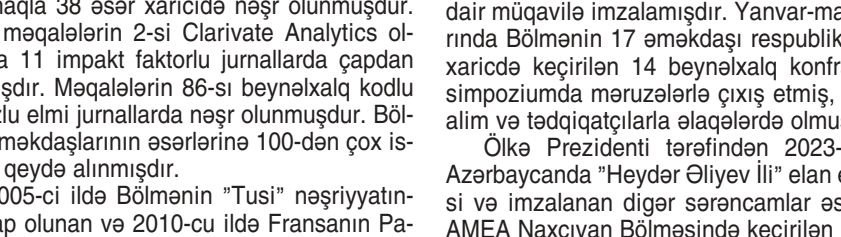
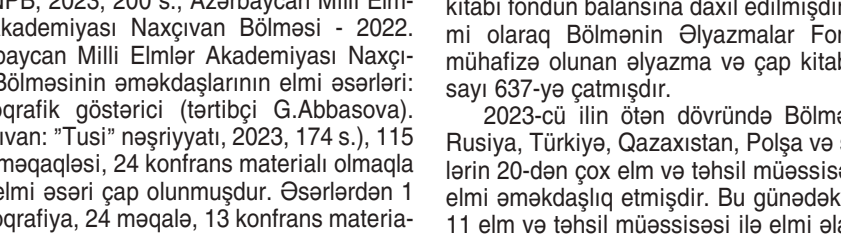
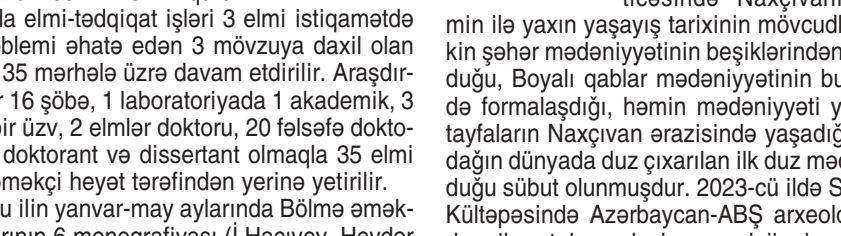
larının təsdiqinə, elmi istiqamətlərin müəyyənləşdirilməsinə nail olunur. 2023-cü ildə Bölmədə 11 nəfər doktorant (5 fəlsəfə doktoru hazırlığı üzrə, 6 elmlər doktoru hazırlığı üzrə), 18 nəfər dissertant (12 fəlsəfə doktoru hazırlığı üzrə, 6 elmlər doktoru hazırlığı üzrə) müvafiq dissertasiyalar üzrə tədqiqatları davam etdirirlər. Əməkdaşlar Bölmədə və digər müəssisələrdə üzv olduqları müdafiə şuralarında elmi-təşkilati fəaliyyətlərini davam etdirmişlər.

2023-cü ildə AMEA Naxçıvan Bölməsinin elmi qurumlarında elmi-tədqiqat işləri 3 elmi istiqamətdə 3 problemi əhatə edən 3 mövzuya daxil olan 17 iş 35 mərhələ üzrə davam etdirilir. Araşdırmalar 16 şöbə, 1 laboratoriyada 1 akademik, 3 müxbir üzv, 2 elmlər doktoru, 20 fəlsəfə doktoru, 9 doktorant və dissertant olmaqla 35 elmi və köməkçi heyət tərəfindən yerinə yetirilir.

Bu ilin yanvar-may aylarında Bölmə əməkdaşlarının 6 monoqrafiyası (İ.Hacıyev. Heydər Əliyev siyasəti: tarix və müasirlik. Bakı: Elm, 2023, 336 s.; Culfa rayonunun tarixi. Naxçıvan: "Əcəmi" NPB, 2023, 200 s.; V.Baxşəliyev, E.Şıxəliyev, Y.Rəhimov. Şərur rayonunun tarixi. Naxçıvan: "Əcəmi" NPB, 2023, 376 s.; V.Baxşəliyev, E.Baxşəliyev. Dalmatopə mədəniyyətinin mənşəyi. Naxçıvan: "Əcəmi" NPB, 2023, 136 s.; F.Xəlilov. Fədakar ölkəşünas: Hacı Mirbağır Mirheydərzadə. Naxçıvan: "Əcəmi" NPB, 2023, 200 s.; E.Məmmədov. Azərbaycan folkloru "erməni folkloru"nun formalaşmasında mənbə kimi. Kişinyov: GlobeEdit, 2023, 52 s.) 3 kitabı (Məhəmməd Salih. Şeybaninamə (tərcüməçi Ə.Quliyev). Bakı: Elm və təhsil, 2022, 448 s.; Naxçıvanın əlyazmalar xəzinəsi (tərtibçilər F.Xəlilov, S.İbrahimov, K.Vəliyeva, F.Eylazov). Naxçıvan: "Əcəmi" NPB, 2023, 200 s.; Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Naxçıvan Bölməsi - 2022. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Naxçıvan Bölməsinin əməkdaşlarının elmi əsərləri: bibliografik göstərici (tərtibçi G.Abbasova). Naxçıvan: "Tusi" nəşriyyatı, 2023, 174 s.), 115 elmi məqaləsi, 24 konfrans materialı olmaqla 148 elmi əsəri çap olunmuşdur. Əsərlərdən 1 monoqrafiya, 24 məqalə, 13 konfrans materialı olmaqla 38 əsər xaricdə nəşr olunmuşdur. Elmi məqalələrin 2-si Clarivate Analytics olmaqla 11 impakt faktorlu jurnallarda çapdan çıxmışdır. Məqalələrin 86-sı beynəlxalq kodlu nüfuzlu elmi jurnallarda nəşr olunmuşdur. Bölmə əməkdaşlarının əsərlərinə 100-dən çox istinad qeydə alınmışdır.

2005-ci ildə Bölmənin "Tusi" nəşriyyatında çap olunan və 2010-cu ildə Fransanın Paris şəhərində yerləşən Beynəlxalq Qeydiyyat Mərkəzində Beynəlxalq Standart Seriya Nömrəsi (ISSN) ilə qeydə alınmış "Elmi əsərlər" jurnalının bir nömrəsi və Əhməd Cavada həsr olunan xüsusi buraxılışı, eləcə də "Axtarışlar" jurnalının yeni nömrəsi nəşr edilmişdir. "Elmi əsərlər" jurnalının 2-ci nömrəsində Ulu Öndər Heydər Əliyevin 100 illiyi ilə bağlı 17 aprel 2023-cü ildə Bölmədə keçirilmiş Respublika konfransının materialları çap üçün hazırlanmışdır. Həmçinin 2007-ci ildən Bölmənin təsis etdiyi "Taleyi və sənəti" seriyası üzrə məqalələr toplusunun Ulu Öndər Heydər Əliyevin 100 illiyinə həsr olunmuş növbəti seriyası çapa hazırlanmışdır.

Ötən dövrdə Bölmə əməkdaşlarının 115 qəzet məqaləsi işıq üzü görmüşdür. Açıq dün-

Əliyevin həyatı və fəaliyyəti xalqa və vətəna xidmət nümunəsidir" (5 may 2023), "Qərbi Azərbaycan mədəni-ədəbi mühiti: öyrənilməsi və qarşıda duran vəzifələr" (23 may 2023) mövzusunda elmi konfrans, 8 Mart - Beynəlxalq Qadınlar Günü (6 mart 2023), Elm Günü (27 mart 2023), 18 Aprel - Beynəlxalq Abidələr və Tarixi Yerlər Günü (18 aprel 2023), AMEA-nın müxbir üzvü Hacı Qadir Qədirzadənin 75 illik yubileyi (19 may 2023), 28 May Müstəqillik Günü ilə əlaqədar (25 may 2023) tədbir, görkəmli dilçi alim, filologiya elmləri doktoru, professor Mahirə Hüseynova ilə görüş (26 may 2023), 5 təqdimatda - "Kəmalə: taleyi və sənəti" (27 fevral 2023), "Fədakar ölkəşünas alim: Hacı Mirbağır Mirheydərzadə" (3 aprel 2023), "Dalmatopə mədəniyyətinin mənşəyi" (15 may 2023) kitablarının, "Heydər Əliyev siyasəti: tarix və müasirlik" (8 may 2023), "Şərur rayonunun tarixi" (15 may 2023) monoqrafiyasının təqdimatında əməkdaşlar çıxış etmişlər.

2023-cü ildə alim və ziyalılarla məktəblilərin görüşünün təşkil məsələsi xüsusi diqqətdə saxlanılmışdır. Bununla bağlı olaraq AMEA Naxçıvan Bölməsi və Naxçıvan Muxtar Respublikası Təhsil Nazirliyinin birgə qrafiki hazırlanıb təsdiq edilmiş, ötən dövrdə Naxçıvan şəhərində məktəblilərlə görüş keçirilmişdir.

Bölmənin elmi-tədqiqat müəssisələrində 10 Elmi Şura iclası keçirilmiş, elmi-tədqiqat işlərinin müzakirəsi, fəlsəfə doktoru və elmlər doktoru üzrə dissertasiya işlərinin yerinə yetirilməsi vəziyyəti, xaricdə və respublikada çap olunan kitab, monoqrafiya və elmi məqalələrin, hesabatların müzakirəsi və s. məsələlər dinlənilmiş və müvafiq qərarlar qəbul edilmişdir. Bölmənin Rəyaset Heyətinin iclaslarında müvafiq mövzularda 2 məruzə dinlənilmiş, elmi tədqiqat müəssisələrində aparılan tədqiqatlarla dair 12 seminar keçirilmişdir.

Naxçıvan Dövlət Universitetinin AMEA Naxçıvan Bölməsinə hamiliyə verilmiş 10 ixtisası üzrə təhsil alan tələbələrə iştirakı ilə Bölmənin elmi-tədqiqat müəssisələrində müvafiq layihələr çərçivəsində tədbirlər (seminarlar, açıq dərslər, laboratoriya məşğələləri) keçirilmişdir.

AMEA Naxçıvan Bölməsi ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası Təhsil Nazirliyinin birgə həyata keçirdiyi "Sabahın tədqiqatçıları" layihəsi çərçivəsində Naxçıvan şəhərinin ümumtəhsil məktəblərindən 60 şagird bölmə alimləri tərəfindən hamiliyə götürülərək, fərdi və kollektiv şəkildə tədqiqatlarla cəlb edilmiş və uğurlu nəticələr əldə olunmuşdur.

Ötən dövrdə akademik İ.Hacıyev 2023-cü il "Heydər Əliyev ildir" rubrikasında və "Xalqın öz rəhbərini olan inamı Qərbi Azərbaycandan qovulmuş azərbaycanlıların tarixi torpaqlara, ata-baba yurdlarına qaytarılmasını təmin edəcək" adlı "Şərq qapısı" qəzetinə, t.ü.f.d A.Orucov Novruz bayramı ilə bağlı, t.ü.f.d S.Hacıyeva İrəvan, Naxçıvan və Təbriz xalça qrupları ilə bağlı NTV-yə, t.ü.f.d T.Xəlilov abidələr günü ilə bağlı "Miras" verilişinə, f.ü.f.d. E.Məmmədov və s.ü.f.d Ə.Qasımov Naxçıvan Teatrının 140 illiyi münasibətilə "525-ci qəzet"ə müsahibə vermiş, t.e.d. E.Şıxəliyev Başlıbel faciəsi ilə bağlı NTV-nin "Aktual ekran" verilişində çıxış etmişlərdir.

Akademik İ.Hacıyev Naxçıvan televiziyanın çəkdiyi "Zəngəzur dəhlizinin regional xüsusiyyətləri" adlı (17.01.2023) və Xəzər Televiziyanın çəkdiyi "Heydər Əliyevin Naxçıvan dövr fəaliyyəti: çətinliklər, uğurlar" (27.03.2023) adlı filmlərdə çıxış etmişdir. Bölmənin elmi əməkdaşları bu ilin ötən dövründə 50-dən çox televiziya və radio verilişində fəal iştirak etmişlər.

Ölkə Prezidentini və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasını əmin edirik ki, Bölmədə qarşıya qoyulan vəzifələrin bundan sonra da yüksək səviyyədə yerinə yetirilməsinə, mövcud elmi potensialdan səmərəli istifadə etməklə Naxçıvanın tarixinin, arxeologiyasının, epiqrafikasının, etnoqrafiyasının, ədəbi-mədəni mühitinin dərinlənən öyrənilməsi ilə uğurlu elmi nəticələrə nail olunacaqdır.

Orxan BAĞIROV
AMEA Naxçıvan Bölməsinin
Elm və təhsil şöbəsinin müdiri,
aqrar elmlər üzrə fəlsəfə doktoru,
dosent

Səməd Bayramzadə: "Azərbaycançılığın milli ideologiya kimi formalaşmasını araşdırmaq üçün Cənubi Azərbaycan tarixinin geniş tədqiqinə və öyrənilməsinə ciddi ehtiyac var"

Cənubi Azərbaycan tarixinin müxtəlif problemlərinin ardıcıl, sistemli və əsaslı şəkildə araşdırılması və tədqiq edilməsini həyata keçirən AMEA-nın Şərqsünaslıq İnstitutunun Cənubi Azərbaycan şöbəsi son illərdə bu istiqamətdə əhəmiyyətli elmi nəticələrə, uğurlu tədqiqatlara imza atmışdır.

Müəssisəmiz Şərqsünaslıq İnstitutunun Cənubi Azərbaycan şöbəsinin müdiri, tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Səməd Bayramzadə rəhbərlik etdiyi şöbədə Cənubi Azərbaycan tarixinin dərinlən öyrənilməsi istiqamətində görülən işlərə, aparılan tədqiqatlara dair suallarımızı cavablandırıb.

- Səməd müəllim, əvvəlcə istərdik azərbaycanlıların milli şüurunun oyanışı, azərbaycançılıq ideologiyası və azərbaycançılıq məfhumunun mahiyyəti haqqında məlumat verəsiniz.

Ölkəmiz müstəqillik əldə etdikdən sonra dövlətin iqtisadi özüllü üzərində siyasi, inzibati, mədəni və s. təsisatların yaranması, cəmiyyətin sağlamlıq və doğru təməllər üzərində qurulması və inkişafı üçün stimullaşdırıcı, eyni zamanda, birləşdirici bir ideologiyaya daha çox ehtiyac duyuldu və həmin əsaslar üzərində də azərbaycançılıq formalaşdı inkişaf etdi, kütlələrin aparıcı ideologiyasına çevrildi.

Azərbaycançılıq məfhumu, ilk növbədə, coğrafi ərazi bildiren "Azərbaycan" və milli mənsubiyyəti özündə əks etdirən "azərbaycanlı" sözləri ilə birləşməyə başlamışdır.

Azərbaycançılıq bir məfhum, ideya və ideologiya kimi öncə Azərbaycan adlı arealda formalaşmış, sonra isə dünyanın müxtəlif nöqtələrində məskunlaşmış azərbaycanlılar arasında yayılmışdır. Bu gün Azərbaycan Respublikasında azərbaycançılığın milli bir ideologiya kimi formalaşmasını, onun dünya azərbaycanlıları arasında təsir gücünü araşdırmaq üçün Cənubi Azərbaycan tarixinin tədqiqinə və öyrənilməsinə ciddi ehtiyac vardır. Belə ki, İran İslam Respublikasının bugünkü inzibati-ərazi bölgüsünə uyğun olaraq Şərqi və Qərbi Azərbaycan, Ərdəbil, Zəncan, Qəzvin, Həmədan kimi ölkələrinin (əyalətlərinin), eləcə də ölkənin paytaxtı Tehran şəhərində və ətrafında (Kərəc şəhəri də daxil olmaqla), Savə, Xorasən əyalətində, cənub bölgələrində, həmçinin bir sıra digər yaşayış məntəqələrində 32-35 mln. nəfər arasında Azərbaycan türkü (azərbaycanlı) məskunlaşmışdır. Onlar ölkənin müvafiq sahələr üzrə idarəçiliyində, onun ərazi bütövlüyünün və sərhədlərinin qorunmasında fəal iştirak etməklə yanaşı, eyni zamanda da ölkənin daxili və xarici siyasətinə, o cümlədən Azərbaycan Respublikası ilə iqtisadi-ticarət, ədəbi-mədəni və turizm əlaqələrinin inkişafına ciddi təsir göstərmək gücünə malikdirlər. Bu əlaqələrin tədqiq etmək və azərbaycançılığın bu əlaqələr fonunda inkişaf etdirərək milli bir ideologiyaya çevrilməsi məsələsi Azərbaycan tarixinin az öyrənilmiş cənub qonunun tədqiqini bizim üçün zəruri edir.

- Səməd müəllim, Azərbaycanın Şimali və Cənubi olmaqla iki hissəyə parçalanmasının əsas səbəbləri nələr idi?

XIX əsrin əvvəllərində İran və Rusiya arasında baş vermiş iki müharibə, 1804-1813 və 1826-1828-ci illər müharibələri, Azərbaycanın iki yerə parçalanması ilə nəticələndi. Eyni tarixi köklərə malik, tarixən eyni ərazidə yaşayan, vahid bir dildə danışan, eyni mədəniyyətə və həyat tərzinə malik vahid bir xalq iki hissəyə ayrılmış oldu. Ruslar şimalda işğal etdikləri xanlıqları Azərbaycan adlı əyalət adı altında birləşdirərək özlərinin bu işğallarına bəraət qazandırdılar. Etilaf olunmadığı ki, bu işğal Azərbaycanın şimalında milli bir-

liyin, milli şüurun, millətin yaranması və formalaşmasına təkan verdi, eyni zamanda, azərbaycançılığı da sürətləndirdi.

Qacarlar da cənubda "Azərbaycan" adlı əyalətlərə xüsusi diqqət yetirməyə başladılar, azərbaycanlıların iqtisadi və hərbi qüdrətlərinə, birliklərinə söykəndilər, onlara daha çox etibar etdilər.

"Gülüstan"dan, "Türkmənçay"dan özü bu yana Azərbaycan xalqı neçə dəfələrlə ayağa qalxdı, milli mənsubiyyətini, dilini, mədəniyyətini əzmək istəyənlərə öz əzmkarlığını nümayiş etdirdi. Cənubi Azərbaycanda Səltar xanın, Bağır xanın, Şeyx Məhəmməd Xiyabaninin başçılığı altında milli-azadlıq, milli-demokratik ruhlu inqilablar baş verdi. Bu hərəkatlar İran irticasının və onun xarici himayədarlarının eli ilə yatrılırsa da əslində, bu, Azərbaycan və azərbaycançılıq uğrunda ideoloji mübarizə idi.

1925-1979-cu illərdə Rza şah və oğlu Məhəmməd Rza şahın anti-Azərbaycan siyasəti də son nəticədə azərbaycançılığın güclənməsinə böyük təsir göstərdi. Belə ki, şahın və onun xarici himayədarlarının gözləntilərinin əksinə olaraq, bu siyasətə qarşı azərbaycanlılar ayağa qalxdılar. 12 dekabr 1945-ci il tarixində Cənubi Azərbaycanda Milli Hökumət quruldu və 6 yanvar 1946-cı ildə bu diyarda Azərbaycan dili rəsmi dövlət dili elan edildi, bu əsasda da təhsilin, mədəniyyət və incəsənətin inkişafı üçün güclü zəmin yaradılmış oldu. Azərbaycan Milli Hökuməti İrandakı azərbaycanlılara milli məniyyət, milli kimlik hissələrini aşıladı və onların milli şüurunun formalaşdırıldı, Azərbaycan Milli Hökuməti, ilk olaraq, İran kimi çoxmillətli bir ölkədə milli-mədəni, hətta siyasi muxtariyyət əldə etmək, federativ dövlət quruluşuna nail olmaq imkanını təsdiqlədi. Milli Hökumətin həyata keçirdiyi bir illik islahat tədbirləri milli dövlətçiliyə güclü inam yaradıdı, onun mümkünlüyünü, qurulması yollarını, formasını göstərdi, azərbaycançılığı çoxmillətli İran miqyasında yaşayın digər millət və xalqlar üçün bir nümunə etdi.

- Rəhbərlik etdiyiniz Cənubi Azərbaycan şöbəsinin yaradılması ideyası hansı zərurətdən yarırdı?

Əvvəlcə qeyd edim ki, 1978-1979-cu illər İran inqilabı Şimali Azərbaycanda azərbaycançılıq ideyasının inkişafına təsirini göstərən amillərdən oldu, inqilabın qələbəsindən sonra İranda yaşayın millətlər və xalqlar bezi nisbi azadlıqlar əldə etdilər. Azərbaycan dilində kitablar, qəzet-jurnallar çap edildi, o cümlədən Tehran və Təbrizdə ayrı-ayrılıqda Azərbaycan Yazıçılar və Şairlər Cəmiyyəti işə başladı.

Bu ərəfədə o zaman Azərbaycan SSR Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin I katibi olan Ulu Öndər Heydər Əliyev sözügedən əlaqələrin möhkəmləndirilməsi, azərbaycançılığın ideyadan ideologiyaya çevrilməsi istiqamətində ilk ciddi addımlarını atdı. Onun israrlı təşəbbüsləri nəticəsində Azərbaycan SSR-də "Cənubi Azərbaycan" adı elmi-siyasi məfhum kimi rəsmiləşdirildi: Azərbaycan Yazıçılar İttifaqında, Azərbaycan Radio

problemlərinin kompleks şəkildə öyrənilməsinə və aparılmış tədqiqatların nəticələrinin geniş oxucu kütləsinə çatdırılmasında, ümumiyyətlə, Güney mövzusu-nu qabartmaqda bu şöbənin böyük fəaliyyəti olub.

Cənubi Azərbaycan tarixinin müxtəlif problemlərinin ardıcıl, sistemli və əsaslı şəkildə araşdırılması və tədqiq edilməsinin nəticəsi olaraq 1828-1917-ci illər dövrünə həsr olunmuş və bu sahədə ilk fundamental əsər olan "Cənubi Azərbaycan tarixinin очерki" adlı kitab Şövkət xanım Tağıyevanın redaktorluğu ilə 1985-ci ildə işıq üzü gördü. Bu kitab 2021-ci ildə latın qrafikasında mənim məsul redaktorluğum ilə yenidən nəşr edilmişdir.

Cənubi Azərbaycan tarixi şöbəsinin yaranmasından keçən 40 il müddətində XIX əsr Təbriz tarixinə, Cənubi Azərbaycan maarifçilərinin fəaliyyətinə, Cənubi Azərbaycan milli şüurunun formalaşmasına, XX əsrin birinci yarısında Azərbaycan-İran mədəni əlaqələrinə, Cənubi Azərbaycanın siyasi, iqtisadi, sosial və mədəni inkişafına, Azərbaycan Demokrat Partiyasının yaranması və fəaliyyətinə dair namizədlik dissertasiyaları müdafiə edilmiş, sonralar onların bəziləri təkmilləşdirilərək monoqrafiya şəklində çap edilmişdir.

1987-ci ildə çap edilmiş Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasının X cildində getmiş "Cənubi Azərbaycan" başlıqlı iri həcmli məqalə də bu şöbə tərəfindən təqdim edilmişdir. Həmçinin ilk dəfə 1994-cü ildə ali məktəb tələbələri üçün çap edilmiş "Azərbaycan tarixi" dərsliyinin I cildində getmiş "Cənubi Azərbaycan (1828-1917)" adlı fəsil bu şöbənin əməyinin məhsuludur.

- Cənubi Azərbaycanın müasir tarixinin kompleks şəkildə öyrənilməsi üçün şöbənin cənubi azərbaycanşünas alim və tədqiqatçıları tərəfindən hazırda hansı işlər görülməkdədir?

Əvvəlcə qeyd edim ki, Azərbaycan Respublikası 1991-ci ildə müstəqilliyini elan etdikdən sonra formalaşın yeni beynəlxalq münasibətlər, İran İslam Respublikası ilə əlaqələr Cənubi Azərbaycan şöbəsinin ləğvi bərəd qərarın verilməsinə səbəb olmuşdu. Onun bazasında İran tarixi və iqtisadiyyatı şöbəsi nəzdində "Cənubi Azərbaycan elmi araşdırmalar qrupu" yaradılmış, bundan sonra həmin qrupun elmi əməkdaşlarının səyi ilə "Güney Azərbaycan" məlumat kitabı (Ş.Ə.Tağıyeva, Əkrəm Bije, Səməd Bayramzadə) və "Güney Azərbaycanda milli-demokratik hərəkat (1941-1946)" adlı monoqrafiya (Əkrəm Rəhimli-Bije) nəşr olunmuşdur.

Son illərdə şöbə əməkdaşları Cənubi Azərbaycan tarixinin çağdaş ictimai-siyasi, iqtisadi və mədəni vəziyyəti ilə əlaqədar müxtəlif aspektlərdə öz tədqiqatlarını uğurla davam etdirirlər. Belə ki, 1941-1946-cı illərdə Cənubi Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatının öndəri, tanınmış mütəfəkkir-ziyalı, inqilabçı-demokrat Seyid Cəfər Pişəverinin həyat və mübarizəsinə həsr olunmuş kitablar işıq üzü görmüşdür.

Bundan başqa, şöbə əməkdaşları tanınmış tarixçi alim Səməd Sərdariniyanın "Arazın hər iki tayında müsəlmanların soyqırımı" əsərini, "Azadlıq uğrunda mübarizə tariximizdən: Xiyabani hərəkatı - 90" elmi məqalələr toplusunu nəşr etmiş, cənublu tarixçi-alim Tohid Məlikzadə Dilməqaninin "Güney Azərbaycan Birinci Dünya müharibəsi illərində - soyqırımı" kitabını fars dilindən Azərbaycan dilinə çevirərək nəşr etdirmiş və həmin müəllifin "Azərbaycan Pəhləvilər dövrünün ilk illərində" kitabını da fars dilindən dilimizə tərcümə edərək çapa təqdim etmişdir.

Səməd Sərdariniyanın tarixən Azərbaycan müsəlman türklərinə mənsub olan İrəvanın ən qədim dövrlərdən XX əs-

rin əvvəlinə qədər keçdiyi tarixi dövrləri, elm və mədəniyyəti, türk mənşəli tarixi abidələri geniş aspektdə şərh edilən "İrəvan müsəlman sakinli vilayət olmuşdur" və Hüseyn Əlizadənin (Barış Mərəndinin) Milli Hökuməti qurmuş xalqımıza və onun vətənpərvər övladlarına qarşı 1946-47-ci illərdə rejim tərəfindən soyuqqanlıqlıq və qəddarlıqla törədilən kütləvi qırğınlar, qətl və qarətlərin tarixindən bəhs edən "21 Azər soyqırımı" kitabları da fars dilindən Azərbaycan dilinə tərcümə edilərək mənim və şöbənin aparıcı elmi işçisi, i.ü.f.d. Əkrəm Rəhimli-Bijenin elmi redaktorluğu ilə çap olunmuşdur.

Son illərdə Cənubi Azərbaycan şöbəsinin elmi potensialı, kadr bazası gücləndirilmiş, şöbəyə istedadlı gənc tədqiqatçılar cəlb edilmiş, onların elmi fəaliyyətlərinin istiqaməti, həmçinin elmi tədqiqat işlərinin mövzuları günün tələblərinə, tariximizə hazırki mərhələsində işlənilib üzə çıxarılması daha aktual görünən məsələlərə uyğun olaraq müəyyənləşdirilmiş, dissertasiya mövzuları kimi təsdiq edilmişdir.

Məsul redaktorluğum ilə "Azərbaycan" qəzeti. Azərbaycan Demokratik Firqəsi Mərkəzi Komitəsinin orqanı (1945-1946-cı illər, Təbriz) farsca və əski əlifbada orijinal şəkildə 4 hissədə çap hazırlanmışdır. Qəzetin 1-ci və 2-ci hissəsi artıq çap edilmişdir.

Bundan başqa, mənim tərtibatımda və məsul redaktorluğum ilə "Sülh uğrunda" kitabı Azərbaycanın diplomatiya tarixini, milli ideologiyamızı azərbaycançılığın formalaşması və inkişafını izləmək və öyrənmək baxımından çox faydalıdır.

2020-2022-ci illərdə Cənubi Azərbaycan şöbəsinin əməkdaşları tərəfindən plan işi olaraq kollektiv şəkildə "Cənubi Azərbaycan tarixinin очерki. Ən yeni dövr: 1918-1979" adlı kitab işlənilib hazırlanmış və 2023-cü il üçün çapı nəzərdə tutulmuşdur. Nəşrin üzərində həzrədə elmi redaktə işləri aparılır. Kitabda Cənubi Azərbaycanın sosial-siyasi və iqtisadi vəziyyətinin bəhs olunur. Həmçinin Cənubi Azərbaycanın qərb bölgəsində azərbaycanlılara qarşı törədilən 1918-ci il soyqırımı, Rza şah hakimiyyətinin azərbaycanlılara qarşı fars şovinizmi əsasında həyata keçirdiyi assimilyasiya siyasəti açıqlanır, Cənubi azərbaycanlıların milli şüurunun formalaşması, 21 Azər hərəkatının zirvəsi sayılan Azərbaycan Milli Hökumətinin yaranması və fəaliyyəti (1945-1946), onun siyasi, iqtisadi və mədəni sahələrdə milli məzmununda həyata keçirdiyi islahatlar işıqlandırılır.

Hazırda "İran İslam Respublikasının regional siyasətində Cənubi Azərbaycan" (S.Bayramzadə), "Dağlıq Qarabağ münasibəti İran mətbuatı və elmi ədəbiyyatında (1979-2009-cu illərdə)" (S.Talıblı), "İranda dövlət siyasəti və milli münasibətlər" (Y.Hacıyeva) və "Cənubi Azərbaycanda milli-demokratik hərəkatda Azərbaycan Demokratik Firqəsinin yeri və rolu (1945-1982)" (H.Səfəri) kimi mövzular üzərində tədqiqat işləri davam etdirilir.

Qeyd edim ki, 1976-cı ildən başlayaraq bu günə kimi AMEA-nın akademik Ziya Bünyadov adına Şərqsünaslıq İnstitutu nəzdində fəaliyyət göstərən Cənubi Azərbaycan şöbəsi parçalanmış vətənimizin cənub hissəsinin çağdaş tarixini kompleks şəkildə öyrənmək, tədqiq etmək və bununla bağlı onlarla elmi-tədqiqat, elmi-publisistik əsərləri ortaya qoymaqla artıq ənənəvi bir məktəbə çevrilmişdir.

Müəssisəmizə apardı:
Nərgiz QƏHRƏMANOVA
AMEA Rəyasət Heyəti aparatının ictimaiyyətlə əlaqələr, mətbuat və informasiya şöbəsinin Elektron informasiya sektorunun müdiri

Redaksiya heyəti:

İsa Həbibbəyli, Arif Həşimov, Dilqəm Tağıyev, İbrahim Quliyev, Nərgiz Paşayeva, Rasim Əliquliyev, Tofiq Nağıyev, İradə Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva, Cəmil Əliyev, İsmayıl Hacıyev, Fuad Əliyev

Baş redaktor: Ağahüseyn Şükürov

Ünvan: AZ 1001, Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi 30.
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti
e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Qəzet "Elm" qəzetinin redaksiyasında yığılır və "CBS" nəşriyyatında çap olunur.

Tiraj: 2000

НАУКА

Сила в науке...
Низами Гянджеви

ELM

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin orqanı

SCIENCE

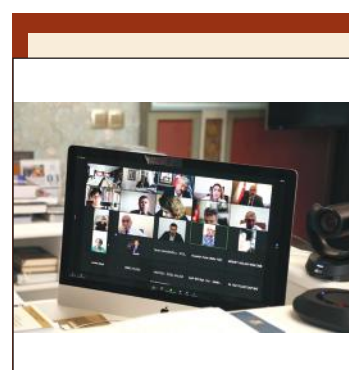
Newspaper of the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences

Орган Президиума Национальной академии наук Азербайджана

№ 25 (1379)

Пятница, 14 июля 2023 года

Газета выходит с 1984 года

Возможности
регионального
сотрудничества

стр. 10 ⇨

На уровне стратегического партнерства

Для расширения сети электронных услуг НАНА взаимодействует с ведущими международными научными структурами

В добрый
путь на
долгие года

стр. 10 ⇨

Посредством платформы Zoom состоялась встреча между представителями Национальной академии наук Азербайджана и Национальной академической сети и информационного центра ULAKBİM, который функционирует при Совете по научно-технологическим исследованиям Турции (TÜBİTAK).

Целью встречи было обсуждение таких вопросов, как включение научных журналов НАНА в реестр электронной базы данных DergiPark центра ULAKBİM, организация общей централизованной электронной библиотеки и т.д.

Поприглашению представителей ULAKBİM, президент НАНА академик Иса Габибейли сообщил, что в последние годы благодаря дружеским и братским взаимоотношениям глав государств связи между нашими странами достигли уровня стратегического партнерства, Азербайджан и Турция тесно сотрудничают во всех сферах деятельности.

Создавая обновленную академию

Академик отметил, что азербайджанский народ всегда с огромной благодарностью помнит поддержку 85-миллионного турецкого народа во главе с Президентом Турции Реджепом Тайипом Эрдоганом во время 44-дневной второй Карабахской войны. Руководитель НАНА также добавил, что и наша республика во главе с Президентом Ильхамом Алиевым оказала всестороннюю поддержку братской стране во время устранения последствий лесных пожаров и чудовищного землетрясения.

Сказав, что сегодня дружеские взаимоотношения и солидарность между Азербайджаном и Турцией являются примером для всего мира, академик Габибейли подчеркнул, что в последние годы благодаря стараниям президентов двух стран оживилась деятельность Организации турецких государств, при участии Узбекистана, Казахстана и других стран тюркского мира расширяется география девиза общенационального лидера Гейдара Алиева "Одна нация - два государства". "НАНА и TÜBİTAK, - отметил он, - плодотворно сотрудничают на протяжении долгих лет, во время встреч с президентом совета профессором Хасаном Мандалом неоднократно

обсуждались вопросы, связанные с расширением сети электронных услуг и сотрудничеством в интересующих обе стороны сферах. А главной целью, которая стоит перед нами сегодня, является создание обновленной академии, деятельность которой будет направлена на доведение до широких масс населения в стране и мировой общественности успехов, достигнутых нашим государством под руководством Президента Ильхама Алиева, а также на расширение сети электронных услуг".

Для организации электронных услуг

Академик Иса Габибейли подчеркнул: "Если пять лет назад мы говорили об информационно-технологическом обществе, то сегодня уже можно говорить о формировании электронного мира. Мы хотим усилить позиции Азербайджана в Википедии. Продолжаются работы по обновлению сайтов академических институтов в соответствии с требованиями современности и их функционированию на нескольких языках. Помимо этого, расширяется наша деятельность, направленная на создание академических профилей ученых на научных платформах Google Scholar и т.д. Также мы стараемся, чтобы наши научные издания были размещены в международных базах. Мы заинтересованы во включении научных журналов НАНА в реестр электронной базы данных DergiPark центра ULAKBİM. Одной из предстоящих задач также является включение наших журналов, охватывающих гуманитарные и общественные науки, в международные базы. Мы стараемся улучшить позиции в международных научных рейтингах, и все эти мероприятия хотим реализовать совместно с братской Турцией. Для этого впервые на всем пространстве СНГ в Национальной академии наук Азербайджана был создан отдел электронной академии, деятельность которого направлена на организацию электронных услуг. Завершаются работы, нацеленные на получение DOI для статей наших ученых. Мы планируем составить совместную дорожную карту в сфере электронных услуг".

Президент НАНА также сообщил, что есть необходимость в научно-популярных публикациях, которые будут способствовать популяризации академии и научных достижений, и в этой

области мы также сможем воспользоваться большим опытом TÜBİTAK.

Высокий индекс ULAKBİM

Затем выступил директор ULAKBİM Мехмет Мират Сагоглу, который выразил заинтересованность в сотрудничестве с НАНА и отметил, что руководимая им структура окажет необходимую поддержку для достижения Академией наук поставленных целей. Сказав, что в настоящее время наши страны сотрудничают во всех сферах, он добавил, что это открывает новые горизонты для оказания взаимной поддержки и совместной деятельности научных структур.

Мехмет Мират Сагоглу сообщил, что помимо электронной базы данных DergiPark, ULAKBİM работает над созданием нового индекса наподобие наукометрической базы Web of Science, которым смогут пользоваться турецкие государства.

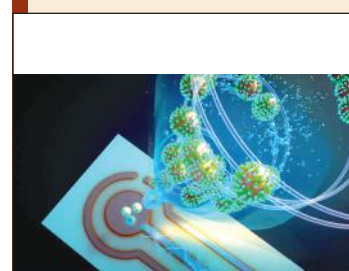
В ходе встречи выступили заведующая отделом по внешним связям и работе с международными организациями аппарата Президиума НАНА доктор философии по биологии, доцент Эмира Алирзаева, заведующий отделом электронной академии доктор философии по математике, доцент Фариз Иманов, главный специалист этого отдела Аида Тагиева, директор издательства "Элм" доктор философии по филологии Сабухи Гахраманов, исполнительный директор Института литературы имени Низами Гянджеви НАНА доктор философии по филологии Мехман Гасанли, которые высоко оценили подготовку ULAKBİM индекса для тюркского мира. Говоря о значении встречи с точки зрения интеграции Академии наук в электронное пространство, выступающие озвучили свои предложения, направленные на включение изданий НАНА в реестр электронной базы данных DergiPark центра ULAKBİM, повышение показателей цитирования наших ученых, сотрудничество с TÜBİTAK в области научно-популярных изданий и т.д.

В заключение академик Иса Габибейли высоко оценил встречу и подчеркнул, что начался новый этап в истории НАНА - деятельность, направленная на достижение поставленных целей во имя создания обновленной Академии наук, будет уверенно осуществляться и в дальнейшем.

Влюбленные
в селен

стр. 11 ⇨

Real-Time
COVID Monitor

стр. 12 ⇨

В добрый путь на долгие года

Примерно половина выпускников академической магистратуры продолжает свою деятельность в этом храме науки

В НАНА состоялся День выпускника - студентов, окончивших академическую магистратуру в 2022/2023 учебном году. В мероприятии приняли участие президент НАНА академик Иса Габиббейли, члены Президиума НАНА, заместитель председателя Комитета молодежи и спорта Милли Меджлиса Шахин Исмаилов, генеральные и исполнительные директора, ученые секретари, заведующие отделами образования, молодые ученые и специалисты ряда учреждений НАНА и институтов, которые она охватывает, и, конечно же, выпускники.

Открыв мероприятие вступительным словом, президент НАНА академик Иса Габиббейли поздравил выпускников и пожелал им успехов в дальнейшей деятельности. Сказав, что ступень магистратуры была создана в Национальной академии наук Азербайджана в 2015 году по соответствующему указу главы государства, он сообщил, что до сих пор для НАНА были выделены 749 плановых мест, на которые были приняты 649 человек. Академик также подчеркнул, что за истекший период магистратура сыграла огромную роль в проведении в НАНА политики омоложения. "Приблизительно половина выпускников, - отметил академик Габиббейли, - продолжает свою деятельность в этом храме науки, что, в свою очередь, является показателем того, какой весомый вклад внесла магистратура в процесс омоложения науки".

Не только для НАНА, но и для всей страны

Говоря о присущих магистратуре НАНА чертах, академик Иса Габиббейли отметил, что научно-техническая база и лаборатории НАНА, проводимые здесь многочисленные научные конференции, семинары и другие мероприятия, сложившиеся между магистрантами и научными руководителями взаимоотношения, публикации научных статей магистрантов в журналах НАНА, защита диссертаций перед комиссиями, в состав которых входят видные ученые, и т.д. - все эти факторы способствуют формированию магистров в академической среде и являются для молодежи первичной научной школой, и подчеркнул, что в ма-

гистратуре Академии наук идет подготовка молодых кадров не только для НАНА, но и для страны в целом.

Сказав, что среди удостоившихся ежегодно вручаемой Президентской премии для молодежи, а также премии Министерства молодежи и спорта "Молодой человек года" есть и сотрудники Академии наук, руководитель НАНА добавил, что для отличившихся в течение года молодых кадров Президиум НАНА учредил специальную премию в номинации "Молодой ученый года", а научный журнал "Молодой исследователь", издаваемый Советом молодых ученых и специалистов НАНА, с этого года будет выходить в свет четырежды в год, причем один из номеров будет выходить на английском языке.

Таким образом, продолжил академик Иса Габиббейли, в НАНА реализуются многочисленные мероприятия, соответствующие молодежной политике, основоположником которой является общенациональный лидер Гейдар Алиев, и которая сегодня успешно развивается Президентом Ильхамом Алиевым.

Затем был показан подготовленный в НАНА фильм "Храм науки".

Национальные ценности в глобализирующемся мире

В своем выступлении на мероприятии заведующий отделом науки и образования аппарата Президиума НАНА доктор философии по техническим наукам, доцент Гусейн Гусейнов сообщил, что выпускниками Академии наук до сих пор стали 479 человек, 216 из которых остались в НАНА и продолжили свою научную деятельность. Представив статистику выпускников по отделениям на 2015-2023 годы, Гусейн Гусейнов отметил, что в 2023 году 74 из 102-х выпускников окончили магистратуру с красным дипломом, а 6 из 15-ти выпускников по отделениям гуманитарных и общественных наук НАНА подали документы для продолжения своего обучения в докторантуре Академии наук: "В настоящее время 103 из 479-ти выпускников, окончивших магистратуру НАНА в 2015-2023 гг., продолжают свое обучение по программе подготовки докторов философии, 3 человека уже полу-

чили ученую степень доктора философии, один из них обучается по программе подготовки докторов наук. 14 выпускников продолжают свое обучение за рубежом".

Далее выступил заместитель председателя Комитета молодежи и спорта Милли Меджлиса Шахин Исмаилов, который сообщил, что сегодня перед наукой, а также перед молодежью и молодыми учеными лежит большая ответственность в сохранении нашей национальной идентичности и пропаганде национальных ценностей в глобализирующемся мире.

Молодежь - хранительница духовных ценностей

Молодежи в республике, продолжил Шахин Исмаилов, всегда уделялось особое внимание, после возвращения великого лидера к власти в стране было создано Министерство молодежи и спорта, учрежден День молодежи, прошли молодежные форумы, и эта политика в настоящее время успешно продолжается Президентом Ильхамом Алиевым.

На мероприятии также выступили исполняющая обязанности вице-президента НАНА академик Говхар Бахшалиева и генеральный директор Института химии присадок имени академика А.Гулиева академик Вагиф Фарзалиев, которые поздравили выпускников, дали им свои напутствия и пожелали успехов в жизни.

В своих выступлениях выпускники Института литературы имени Низами Гянджеви Назрин Алиева, Института истории имени А.А.Бакиханова Фатима Рустамова, Института математики и механики Илькин Фейзуллаев и родитель одного из выпускников Тарана Джафарова выразили свою благодарность руководству и педагогам Академии наук за созданные во время обучения условия и оказанную поддержку.

После выступлений прозвучал "Марш Академии наук".

В заключение выступил академик Иса Габиббейли, который призвал молодежь, отличающуюся высоким интеллектом и являющуюся хранителем наших национально-духовных ценностей, всегда придерживаться идеологии азербайджанства и предпринимать уверенные шаги для достижения поставленных целей.

Возможности регионального сотрудничества

Президент НАНА выступил на конференции, организованной в Турции

При совместной организационной поддержке посольства Турции в Азербайджане, Агентства развития Восточной Анатолии и Ванского университета "Юзюнджу Йыл" состоялась онлайн-конференция "Возможности турецко-азербайджанского регионального сотрудничества".

Перед началом мероприятия прозвучали государственные гимны Азербайджана и Турции, затем минутой молчания была почтена память шехидов. Мероприятие вступительной речью открыл директор Института социальных наук Ванского университета "Юзюнджу Йыл" профессор Бекир Кочлар.

В своем выступлении на конференции президент НАНА академик Иса Габиббейли рассказал о братстве и сотрудничестве между Азербайджаном и Турцией. Напомнив о ставших девизом словах общенационального лидера Гейдара Алиева "Одна нация - два государства", руководитель НАНА особо подчеркнул, что дружеские и братские связи между двумя странами, основа которых была заложена великим лидером Гейдаром Алиевым, сегодня еще более углубились и развиваются Президентом Азербайджанской Республики Ильхамом Алиевым и Президентом Турецкой Республики Реджепом Тайипом Эрдоганом.

Академик сообщил также, что, как и во всех сферах, сотрудничество в области науки развивается по восходящей. Сказав, что глубокие связи с Ванским университетом "Юзюнджу Йыл" были созданы еще в годы его руководства Нахчыванским государственным университетом, академик Иса Габиббейли отметил, что сегодня НАНА плодотворно сотрудничает с университетами и такими научными структурами братской страны, как Академия наук Турции (TÜBA), Высший совет по вопросам культуры, языка и истории имени Атаюрка, Совет по научно-технологическим исследованиям Турции (TÜBİTAK) и т.д.

Помимо этого, академик подчеркнул необходимость в расширении сотрудничества и реализации совместных проектов, охватывающих такие сферы, как литература, язык, история, сейсмология, экономика, демография и т.д. Сказав, что и между другими научными структурами обеих республик необходимо наладить связи в приоритетных направлениях, академик Иса Габиббейли отметил, что большое значение имеет проведение совместных научных исследований, а также конференций, круглых столов и т.п.

Далее на конференции выступили генеральный директор Института истории имени А.А.Бакиханова НАНА профессор Керим Шукоров, председатель правления Агентства развития малого и среднего бизнеса Азербайджанской Республики Орхан Мамедов, Чрезвычайный и Полномочный посол Турции в Азербайджане Джахит Багчи, генеральный секретарь посольства Азербайджана в Турции по вопросам культуры Ислам Гулиев, ректор Ванского университета "Юзюнджу Йыл" профессор Хамдулла Шевли, генеральный секретарь Агентства развития Восточной Анатолии профессор Халил Ибрагим Гюрай и другие, которые озвучили свои мысли и предложения по вопросам, стоящим на повестке дня.

В ходе конференции также прошло панельное заседание на тему "Два города, одна история: Ван и Шуша". Помимо этого, были обсуждены возможности сотрудничества в сфере экономики, культуры и туризма.

Сохранить достигнутое лидерство

Два научных журнала азербайджанских математиков значительно улучшили свой рейтинг

Исследователи нашей страны все увереннее завоевывают позиции в международном научном сообществе. Доказательств тому - достаточно, и последнее из них - повышение импакт-факторов двух научных журналов Азербайджана.

Речь идет о повышении с импакт-фактора с 2,722 до 3,8 TWMS Journal Pure and Applied Mathematics, индексируемого в базе данных Web of Science Математического общества тюркского мира и Института прикладной математики БГУ. Эта информация была опубликована в отчете Clarivate Analytics. Теперь средний импакт-фактор журнала за последние пять лет составляет 2,4.

Главный редактор издания - директор НИИ прикладной математики Бакинского государственного университета академик Фикрет Алиев.

Архивация в престижных базах

Еще одно научное издание - международный журнал "Прикладная и вычислительная математика", издаваемый при поддержке Института систем управления МНО, и учрежденного Министерством цифрового развития и транспорта, НИИ прикладной математики БГУ и НАНА, поднялось на 2 место по индексу импакт-фактора, увеличившись с 4,771 до 10 и подняв его среднее значение за последние пять лет с 3,172 до 5,2.

Журнал занял первое место среди 267 журналов в списке Web of Science Core Collection в категории "математика и прикладная математика" и первое место в Европейском Союзе.

Главные редакторы журнала - академик Фикрет Алиев и гендиректор Института систем управления МНО академик Али Аббасов.

В журнале - более пятисот рецензентов

А среди стран СНГ издание, как и в предыдущие годы, сохраняет свое лидерство. Для сравнения: импакт-фактор самого авторитетного американского научного журнала SIAM REVIEW составляет 10,2.

Влюбленные в селен

34-й элемент сблизил физиков города на Неве и Азербайджана

Бывают судьбоносные сближения. В начале 1950-х годов будущий нобелевский лауреат Жорес Алфёров (1930-2019) и будущий президент Академии наук Азербайджана Гасан Абдуллаев (1918-1993) работали в лаборатории электронных полупроводников Ленинградского физико-технического института, которой заведовал заместитель директора ЛФТИ профессор Дмитрий Николаевич Наследов.

Только Алфёров - в секторе Владимира Максимовича Тучкевича, Абдуллаев - в секторе самого Наследова. Впоследствии Жорес Иванович рассказывал мне об их встречах в легендарном Физтехе: "Докторант из Азербайджана Гасан Багирович Абдуллаев исследовал свойства селена, давно известного как полупроводниковый материал, и селеновых выпрямителей. А мы в это время занимались созданием транзисторов и диодов на основе р-п-перехода в Германии. При этом нам можно было заходить в комнаты сотрудников Наследова, а им в наши помещения - нельзя: режим! Хотя, замечу, у нас были общие семинары, они проходили в бывшем кабинете Абрама Федоровича Иоффе. Гасан Багирович, естественно, очень интересовался явлениями в р-п-переходах. Он полагал, что и в селене выпрямление тока связано с аналогичной р-п-структурой, и с присущей ему любознательностью допытывался у меня, как она работает. Мы прогуливались взад-вперед по коридору нашей полусекретной лаборатории, и я, младший научный сотрудник, излагал докторанту Абдуллаеву принципы работы р-п-структур и транзисторов".

В ту пору Абдуллаеву довелось общаться с такими корифеями Физтеха, как Б.П.Константинов, В.М.Тучкевич, Я.И.Френкель, Е.Ф.Гросс; директор института академик А.Ф.Иоффе помогал ему идеями и советами. Там же, в ЛФТИ, в 1954 году докторант блестяще защитил диссертацию "Исследование физических процессов, происходящих в селеновых выпрямителях", подготовленную под руководством Д.Н.Наследова. Его и А.Ф.Иоффе он считал своими учителями. Вернувшись в Баку, Абдуллаев основал первую в республике и одну из первых в Советском Союзе кафедру физики полупроводников в Азербайджанском государственном университете. А в 1957-м создал и до конца своих дней возглавлял академический Институт физики - по образу Физтеха "папы Иоффе" - с мастерскими, КБ, семинарами В новом учреждении пристально изучали селен, которым богата территория Азербайджана, и теллур, а физика полупроводников стала магистральным направлением.

Институт был официально признан головным в Союзе по исследованию селена и приборов на его основе. Журнал "Успехи физических наук" отмечал в 1983 году: "В Азербайджане создана целая отрасль промышленности по производству селена высокой чистоты и высокоэффективных селеновых преобразователей, которые экспортируются во многие страны. В Институте физики предсказано существование и впервые получено большое число ранее неизвестных групп тройных и четверных аннотропных полупроводниковых соединений, перспективных для микроэлектроники и лазерной техники". В дальнейшем были уста-

новлены структура и энергетический спектр различных модификаций селена, механизмы явлений переноса, стационарных и нестационарных электронных процессов, влияние внешних факторов на физические свойства аморфного, кристаллического и жидкого селена.

Залогом успехов стала мудрая кадровая политика директора. В 1960-1970-е годы он начал командировать молодых азербайджанских физиков в научные центры тогдашнего СССР, естественно, отдавая предпочтение любимому Физтеху и организованному А.Ф.Иоффе Институту полупроводников АН СССР (в 1972 году ИПАН был присоединен к ЛФТИ). Всего более 70 посланцев южной республики отправились в город на Неве покорять аспирантуру и докторантуру, по словам одного из них, "с фанерным чехоманчиком и рекомендательным письмом от Гасана Багировича". Так рождалась и крепла азербайджанская школа физики полупроводников.

Разумеется, Абдуллаев использовал для продвижения своих питомцев личные связи, но о благе не могло быть и речи. К примеру, Эльдар Гасанов еще студентом прошел по инициативе Г.Абдуллаева дипломную практику в Физтехе у профессора Л.Э.Гуревича и был направлен к нему же в целевую аспирантуру, однако Лев Эмманулович поставил неожиданное условие: "Хоть вы приехали как аспи-

рант, вспомнил о поначалу не состоявшейся встрече с Д.Н.Наследовым: "Когда я появился в его приемной в 16:05, мне сказали, что на беседу со мной им было выделено пять минут, которые уже истекли. Это послужило мне уроком на

развитием физики и созданием научных центров, применяя бесценный организаторский опыт своего учителя А.Ф.Иоффе, которого по праву называют отцом советской физики. Так что его ученик член-корреспондент АН СССР и РАН Г.Абдуллаев, без сомнения, достоин звания отца физики в Азербайджане.

О преемственности поколений мы говорили с академиком Арифом Гашимовым, первым вице-президентом НАН Азербайджана, нынешним директором Института физики. Собеседник трепетно относится к его истории, особо выделяя награды советского периода - медаль ВДНХ, диплом Президиума АН СССР о присуждении сотруднику премии П.Н.Яблочкова; подробно характеризует предшествующих руководителей и ведущих ученых, включая тех, кто покинул пределы страны. В их числе - профессор Григорий Беленький, коренной бакинец, ученик Г.Абдуллаева и академика Фирудина Гашимзаде (тоже выходца из Ленинградского Физтеха). Он еще в 1989-м переехал в США, где добился весомых результатов в сфере оптоэлектроники, но поддерживает де-

сору, вспоминал о поначалу не состоявшейся встрече с Д.Н.Наследовым: "Когда я появился в его приемной в 16:05, мне сказали, что на беседу со мной им было выделено пять минут, которые уже истекли. Это послужило мне уроком на

развитием физики и созданием научных центров, применяя бесценный организаторский опыт своего учителя А.Ф.Иоффе, которого по праву называют отцом советской физики. Так что его ученик член-корреспондент АН СССР и РАН Г.Абдуллаев, без сомнения, достоин звания отца физики в Азербайджане.

О преемственности поколений мы говорили с академиком Арифом Гашимовым, первым вице-президентом НАН Азербайджана, нынешним директором Института физики. Собеседник трепетно относится к его истории, особо выделяя награды советского периода - медаль ВДНХ, диплом Президиума АН СССР о присуждении сотруднику премии П.Н.Яблочкова; подробно характеризует предшествующих руководителей и ведущих ученых, включая тех, кто покинул пределы страны. В их числе - профессор Григорий Беленький, коренной бакинец, ученик Г.Абдуллаева и академика Фирудина Гашимзаде (тоже выходца из Ленинградского Физтеха). Он еще в 1989-м переехал в США, где добился весомых результатов в сфере оптоэлектроники, но поддерживает де-

ловые и неформальные отношения с родным институтом, является членом его Ученого совета. Сегодня здесь работают пять академиков, три члена-корреспондента НАНА, 50 докторов и 136 кандидатов наук и еще около 300 научных сотрудников. Большинство из них принадлежит к научной школе Г.Абдуллаева.

По инициативе А.Гашимова был подготовлен и вышел в свет сборник "Санкт-Петербургский Физтех в воспоминаниях физиков Азербайджана". В нем около полусотни фамилий физтеховцев, ставших руководителями диссертаций, советчиками, партнерами, соавторами, авторитетами для азербайджанских коллег. Чаще всего упоминаются А.Ф.Иоффе, Д.Н.Наследов, А.Р.Регель, Н.А.Горюнова, Ж.И.Алфёров. Авторы заново переживают знаковые эпизоды своих научных биографий. Восхищаются атмосферой открытости и доброжелательной требовательности, царившей в Физтехе, отмечают плодотворность общения на конференциях, семинарах и даже "на картошке", где можно было увидеть известных ученых с ведром корнеплодов, увлеченно обсуждавших физические проблемы. Многие заверяют, что всему достигнутому в науке обязаны ленинградским учителям. Уникальная книга, свидетельствующая, что в азербайджанском институте сформировался настоящий культ питерского Физтеха!

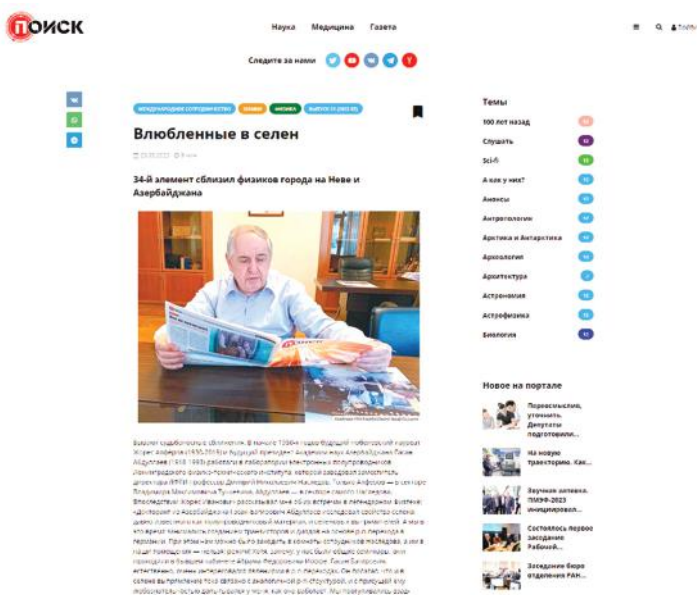
Мне удалось поговорить с некоторыми участниками этого проекта, продолжающими работать в Институте физики. Заведующая лабораторией член-корреспондент Национальной академии наук Азербайджана Салима Мехтиева, защитившая кандидатскую и докторскую диссертации по селену, продолжает изучать 34-й элемент, занимается халькогенидными полупроводниками на его основе. Этот выбор объекта на всю научную жизнь был сделан благодаря Гасану Багировичу Абдуллаеву. Разбирались с аномальными физическими свойствами селена, вводили в него различные примеси - галлий, индий, выясняли, как наличие кислорода в селене влияет на его электропроводность в твердом и жидком состояниях. Впервые сумели получить монокристаллы селена, что достаточно трудно с учетом его полимерной структуры, публиковались в престижных международных журналах. Продолжается и воспроизводство научных кадров: под руководством С.Мехтиевой подготовлены 13 кандидатских и одна докторская диссертации.

Салима-ханум с сожалением призналась, что немного отвыкла от русского языка: "Раньше мы на русском говорили, писали, защищались. На конференциях, на защите диссертаций в качестве оппонентов в Баку приезжали физики из Москвы и Ленинграда, в частности физтеховцы Наследов, Алфёров, Стильбанс. Гасан Багирович всегда знакомил их с лабораториями института, они живо интересовались нашими работами. Особенно Борис Тимофеевич Коломиец, который впервые исследовал аморфный селен, а затем халькогенидные стекла. Каждый такой визит для нас был событием, побуждал вносить коррективы в нашу деятельность. Особо отмечу роль профессора Анатолия Робертовича Регеля. Этот интеллигентный, грамотный и глубокий ученый был оппонентом моей докторской диссертации. А кандидатскую я защищала в Вильнюсе, конечно, на русском, и одним из оппонентов был президент Академии наук Литвы Юрас Пожела".

Многие годы лаборатория С.Мехтиевой сотрудничала с группой доктора физико-математических наук Эдуарда Лебедева из Физтеха. В результате совместных исследований были получены и внедрены на Санкт-Петербургском НПО "Электрон" фоточувствительные и стойкие к кристаллизации материалы для мишеней телевизионных трубок (видиконов). Сейчас это дело давно минувших дней, но азербайджанские специалисты по-прежнему участвуют в физтеховских конференциях по аморфным и микрокристаллическим полупроводникам, правда, в последнее время онлайн.

Тот же профессор Регель оппонировал на защите кандидатской и докторской диссертаций будущего академика НАН Азербайджана Джавада Абдинова, который вспоминает, что в бытность его аспирантом в лаборатории профессора Соломона Мееровича Рывкина в Физтехе трудились десятки приехавших из других республик молодых ученых. Но все же азербайджанская диаспора выделялась своей численностью. И этот кредит доверия стал возможен только в силу большого уважения, с которым в Физтехе относились к Г.Абдуллаеву.

(продолжение на стр.12)

рант, но пока я вас аспирантом не считаю. Вы должны мне сдать экзамен, изучив девятитомник Ландау, так как моя задача - подготовить не просто кандидата наук, а зрелого физика". (Кстати, памятник уроженцу Баку академику Л.Д.Ландау, который в молодые годы был аспирантом и сотрудником ЛФТИ, установлен в вестибюле

всю жизнь. К счастью, он назначил новую встречу (видимо, благодаря авторитету Г.Абдуллаева, по рекомендации которого я находился в Физтехе), согласился руководить моей аспирантурой и принять к себе в лабораторию".

Как президент Академии наук Азербайджана Г.Абдуллаев уже в масштабе республики занимался

Влюбленные в селен

34-й элемент сблизил физиков города на Неве и Азербайджана

(начало на стр. 11)

Руководитель направления "Солнечные фотопреобразователи" академик НАН Азербайджана Таяр Джафаров по окончании физфака Азербайджанского университета с подачи Г.Абдуллаева оказался в аспирантуре Института физики АН АзССР, откуда транзитом проследовал в аспирантуру ИПАН в Ленинграде по уже описанной схеме: для зачисления в нее сдавал экзамены повторно. Его принял под свое крыло профессор Борис Иосифович Болтакс, под руководством которого Т.Джафаров подготовил кандидатскую диссертацию. Видимо, его считали ценным кадром, поскольку после защиты зачислили в штат лаборатории диффузионных процессов. Докторскую диссертацию он защищал уже в Физтехе, причем оппонентом был Ж.Алфёров. Как сразу уточнил Таяр-муаллим, добрым оппо-

нентом: прочитав первые две главы работы, отметил ее высокий уровень и спросил, может ли чем-то помочь. Такая отзывчивость и расположенность к коллеге, полагает Т.Джафаров, были в духе традиций, заложенных А.Ф.Иоффе и вошедших в плоть и кровь Физтеха. Вскоре новоиспеченный доктор наук по представлению Б.И.Болтакса, рядом с которым проработал 18 лет (1961-1978), был избран заведующим лабораторией и возглавлял ее целых три года. Он гордится и званием физтеховца, и тем, что вошел в историю знаменитого института как единственный азербайджанец-завлаб.

Со своей стороны, есть что вспомнить и академику РАН Андрею Забродскому, директору Физтеха в 2003-2017 годах, пришедшему в институт в начале 1970-х, когда здесь оперялись многие "птены гнезда" Г.Абдуллаева. Столько лет прошло, а старожил Физтеха уверенно перечисляет их

имена. Так, в лаборатории профессора С.М.Рывкина работал аспирант из Азербайджана Исая Шлимак, успешно защитивший кандидатскую, а затем и докторскую диссертацию. Вместе с ним А.Забродский был удостоен премии Совета министров СССР в области науки и техники (1983) за техническое использование метода нейтронного трансмутационного легирования полупроводников.

- После распада Союза азербайджанские ученые переориентировались на сотрудничество с исследовательскими центрами и университетами других стран, прежде всего Турции, - отмечает Андрей Георгиевич. - Тем не менее многие общие тематики развивались независимо друг от друга учеными ФТИ и Азербайджана. Так, упоминавшийся Т.Джафаров вел работы по водородной и солнечной энергетике примерно в те самые годы, когда я, будучи дирек-

тором ФТИ, развивал эти направления, взаимодействуя с крупными бизнес-партнерами из России. Возможно ли возродить наши некогда тесные связи? Полагаю, что прежний их вариант, когда ученые ФТИ были учителями, а наши азербайджанские коллеги - заинтересованными учениками, выполнил свою функцию ускорения развития физики в Азербайджане и канул в Лету. Однако вполне возможно международное сотрудничество в реализации фундаментальных и прикладных проектов, значимых для обеих стран. Основу для него заложили наши предшественники.

От себя добавлю: нельзя терять связи с теми, кто вас помнит и ценит.

Аркадий СОСНОВ

Фото автора

<https://poisknews.ru/magazine/vlyublennye-v-selen>

Real-Time COVID Monitor

New Air Monitor Can Detect COVID-19, Flu, RSV, and Other Viruses in Real-Time

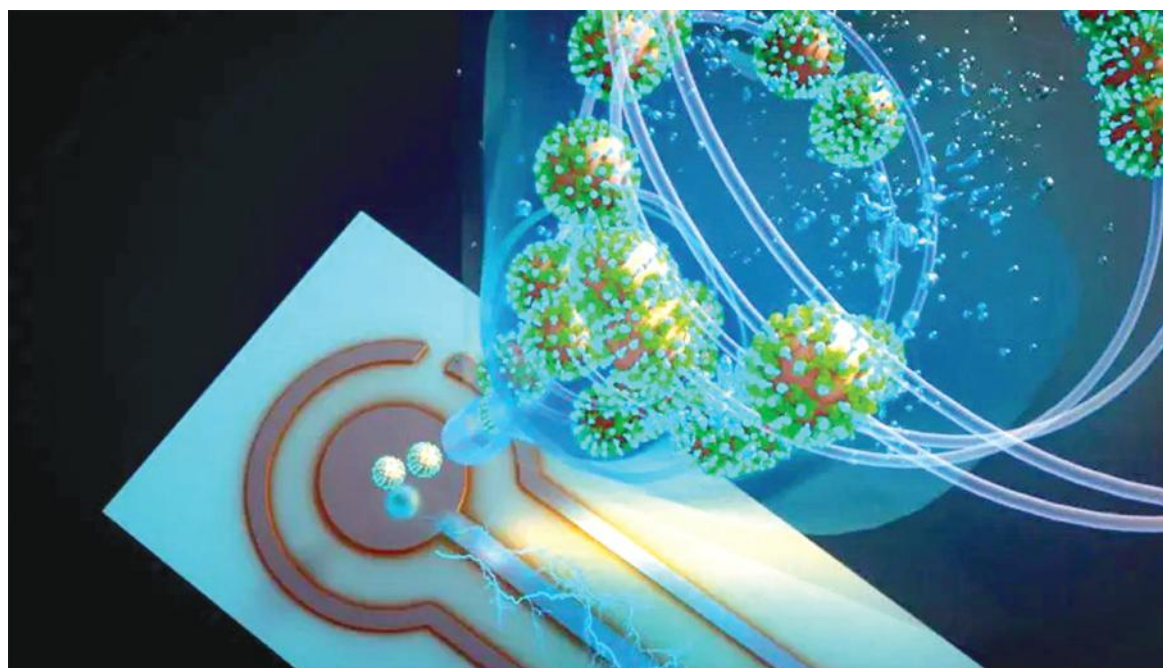
A team of researchers at the McKelvey School of Engineering and the School of Medicine has developed a proof-of-concept air quality monitor that can detect live SARS-CoV-2 virus in indoor environments. The monitor uses a biosensor made with nanobodies that is integrated into an air sampler that operates based on the wet cyclone technology.

Proof-of-concept device could also monitor for flu, RSV, and other respiratory viruses.

Now that the emergency phase of the COVID-19 pandemic has ended, scientists are looking at ways to surveil indoor environments in real-time for viruses. By combining recent advances in aerosol sampling technology and an ultrasensitive biosensing technique, researchers at Washington University in St. Louis have created a real-time monitor that can detect any of the SARS-CoV-2 virus variants in a room in about 5 minutes.

The inexpensive, proof-of-concept device could be used in hospitals and health care facilities, schools, and public places to help detect CoV-2 and potentially monitor for other respiratory virus aerosols, such as influenza and respiratory syncytial virus (RSV). Results of their work on the monitor, which they say is the most sensitive detector available, are published today (July 10) in the journal Nature Communications.

The interdisciplinary team of researchers from the McKelvey School of Engineering and the School of Medicine consists of Rajan Chakrabarty, the Harold D. Jolley Career Development Associate Professor of energy, environmental & chemical engineering in McKelvey Engineering; Joseph Puthussery, a post-doctoral research associate in

Chakrabarty's lab; John Cirrito, a professor of neurology at the School of Medicine; and Carla Yuede, an associate professor of psychiatry at the School of Medicine.

This figure depicts the particle trajectory inside the cyclone sampler during air sampling. The Washington University team used computational fluid dynamics (CFD) simulations to gain insight into the size-dependent collection efficiency of aerosols inside the wet cyclone. Credit: Joseph Puthussery. "There is nothing at the moment that tells us how safe a room is," Cirrito said. "If you are in a room with 100 people, you don't want to find out five days later whether you could be sick or not. The idea with this device is that you can know essentially in real time, or every 5 minutes, if there is a live virus."

Cirrito and Yuede had previously developed a micro-immuno-electrode (MIE) biosensor that detects amyloid

beta as a biomarker for Alzheimer's disease and wondered if it could be converted into a detector for SARS-CoV-2. They reached out to Chakrabarty, who assembled a team that included Puthussery, who had expertise in building real-time instruments to measure the toxicity of air.

To convert the biosensor from detecting amyloid beta to coronavirus, the researchers exchanged the antibody that recognizes amyloid beta for a nanobody from llamas that recognizes the spike protein from the SARS-CoV-2 virus. David Brody, MD, PhD, a former faculty member in the Department of Neurology at the School of Medicine and an author on the paper, developed the nanobody in his lab at the National Institutes of Health (NIH). The nanobody is small, easy to reproduce and modify and inexpensive to make, the researchers said.

"The nanobody-based electrochemical approach is faster at detect-

ing the virus because it doesn't need a reagent or a lot of processing steps," Yuede said. "SARS-CoV-2 binds to the nanobodies on the surface, and we can induce oxidation of tyrosines on the surface of the virus using a technique called square wave voltammetry to get a measurement of the amount of virus in the sample."

Chakrabarty and Puthussery integrated the biosensor into an air sampler that operates based on the wet cyclone technology. Air enters the sampler at very high velocities and gets mixed centrifugally with the fluid that lines the walls of the sampler to create a surface vortex, thereby trapping the virus aerosols. The wet cyclone sampler has an automated pump that collects the fluid and sends it to the biosensor for seamless detection of the virus using electrochemistry. "The challenge with airborne aerosol detectors is that the level of virus in the indoor air is so diluted that it even pushes toward the

limit of detection of polymerase chain reaction (PCR) and is like finding a needle in a haystack," Chakrabarty said. "The high virus recovery by the wet cyclone can be attributed to its extremely high flow rate, which allows it to sample a larger volume of air over a 5-minute sample collection compared with commercially available samplers."

Most commercial bioaerosol samplers operate at relatively low flow rates, Puthussery said, while the team's monitor has a flow rate of about 1,000 liters per minute, making it one of the highest flow-rate devices available. It is also compact at about 1 foot wide and 10 inches tall and lights up when a virus is detected, alerting administrators to increase airflow or circulation in the room.

The team tested the monitor in the apartments of two COVID-positive patients. The real-time PCR results of air samples from the bedrooms were compared with air samples collected from a virus-free control room. The devices detected RNA of the virus in the air samples from the bedrooms but did not detect any in the control air samples.

In laboratory experiments that aerosolized SARS-CoV-2 into a room-sized chamber, the wet cyclone and biosensor were able to detect varying levels of airborne virus concentrations after only a few minutes of sampling.

"We are starting with SARS-CoV-2, but there are plans to also measure influenza, RSV, rhinovirus and other top pathogens that routinely infect people," Cirrito said. "In a hospital setting, the monitor could be used to measure for staph or strep, which cause all kinds of complications for patients. This could really have a major impact on people's health."

The team is working to commercialize the air quality monitor.

<https://scitechdaily.com>

Редакционная коллегия:

Иса Габибейли, Ариф Гашимов, Дильгам Тагиев,
Ибрагим Гулиев, Наргиз Пашаева, Расим Алигулиев, Тофик Нагиев,
Ирада Гусейнова, Говхар Бахшалиева, Джамиль Алиев,
Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Агагусейн Шукюров

Адрес: Баку, AZ 1001,
ул.Истиглалийят, 30, Президиум НАНА

e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Газета набирается в редакции и печатается в издательстве "СБС".
Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 2000